

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra ázijských štúdií

BAKALÁRSKA DIPLOMOVÁ PRÁCA

Čínska literárna avantgarda a dielo spisovateľky Can Xue

Chinese avant-garde literature and the work of Can Xue

OLOMOUC 2012

Vypracovala: Silvia Čviriková

Vedúci diplomovej práce: Mgr. Kamila Hladíková

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala samostatne a že som uviedla všetky použité pramene a literatúru.

Olomouc, 22.11.2011

.....

ANOTÁCIA

Cieľom mojej bakalárskej práce bolo popísať čínsku literárnu avantgardu, jej historický podtext a hlavné znaky, následne oboznámiť čitateľa so životom čínskej avantgardnej spisovateľky Can Xue a jej literárnou tvorbou a napokon vykonať podrobnejšiu analýzu diela Ulica piatich korení od rovnakej autorky, s cieľom zistiť, ako sa jednotlivé avantgardné znaky popísané v prvej časti prejavujú, prípadne neprejavujú, v tomto diele. Mojou úlohou bolo zároveň posúdiť, či možno tento román označiť za spoločensko-kritický a či je alebo nie je v diele prítomná téma hľadania ľudskej identity.

Výsledky práce sú zhrnuté v závere.

Kľúčové slová:

Can Xue

Deng Xiaohua

Ulica piatich korení

Čínska literárna avantgarda

Pod'akovanie

Moje pod'akovanie patrí v prvom rade Mgr. Kamile Hladíkovej za odborné vedenie mojej bakalárskej práce, jej cenné rady a pripomienky a ústretový prístup. Rovnako sa chcem pod'akovať mojej rodine, ktorá ma počas celého štúdia podporovala a bez ktorej pomoci by som prácu nikdy nedokončila.

OBSAH

ÚVOD	8
CIELE A METODIKA	9
CIELE BAKLÁRSKEJ DIPLOMOVEJ PRÁCE	9
METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	9
1 ČÍNSKA LITERÁRNA AVANTGARDA.....	11
1.1 KULTÚRNA REVOLÚCIA 1966-1976.....	11
1.2 OD KOMUNISTICKEJ LITERATÚRY K LITERATÚRE NOVEJ ÉRY	12
1.3 VZNIK A VÝVOJ ČÍNSKEJ LITERÁRNEJ AVANTGARDY	13
1.4 ZNAKY ČÍNSKEJ LITERÁRNEJ AVANTGARDY	14
1.4.1 <i>Neschopnosť zobrazenia reality a jej príčiny</i>	15
1.4.2 <i>Deformácia jazyka a charakterov</i>	16
1.4.3 <i>Zabúdanie na minulosť a negácia</i>	16
1.4.4 <i>Irónia a paródia v avantgardnej literatúre</i>	17
1.4.5 <i>Naratívne techniky</i>	17
2 CAN XUE.....	19
2.1 ŽIVOTOPIS	19
2.2 TVORBA.....	20
2.3 LITERÁRNA INŠPIRÁCIA	22
2.4 TÉMY.....	24
2.5 KRITIKA SPOLOČNOSTI.....	24
2.6 POSTAVY.....	25
2.7 DIELA BEZ LOGIKY	26
3 ULICA PIATICH KORENÍ.....	28
3.1 ZÁKLADNÉ ČRTY A STAVBA DIELA.....	28
3.1.1 <i>Dej</i>	28
3.1.2 <i>Štruktúra textu</i>	29
3.1.3 <i>Štýl a jazyk</i>	29
3.1.4 <i>Pomenovanie postáv</i>	32
3.1.5 <i>Sex</i>	33
3.1.6 <i>Čiastočný sumár</i>	34
3.2 ROMÁN O HĽADANÍ ĽUDSKEJ IDENTITY?	35
3.2.1 <i>Symboly</i>	35
3.2.2 <i>Čiastočný sumár</i>	39

3.3	ULICA PIATICH KORENÍ AKO OBRAZ SPOLOČNOSTI.....	39
3.3.1	<i>Paranoja</i>	39
3.3.2	<i>Kultúrna revolúcia</i>	40
3.3.3	<i>Maove prejavy</i>	41
3.3.4	<i>Čiastočný sumár</i>	42
	ZÁVER	44
	RESUMÉ V ANGLIČTINE	46
	ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ÚDAJOV	47
	PRÍLOHY	50

Edičná poznámka

Názvy literárnych diel, časopisov a smerov sú v práci v prvom rade spomenuté v slovenčine. Na zapísanie ich pôvodných čínskych názvov bola použitá čínska transkripcia *pinyin*, nasledovaná zjednodušenými čínskymi znakmi. Mená čínskych osobností spomenuté v texte zapisujem najskôr čínskou transkripciou *pinyin*, v zátvorke ich následne uvádzam v zjednodušených čínskych znakoch. V prípade, že sa daný pojem alebo dielo v texte opakuje, zaznamenávam ho už výhradne slovenským výrazom, v prípade, že sa opakuje meno osobnosti, vypúšťam zápis v znakoch.

Pracovala som väčšinou s cudzojazyčnou literatúrou, preto sú všetky použité citácie a úryvky z kníh mojím vlastným prekladom. Keďže nijaké z diel Can Xue nebolo doposiaľ preložené do slovenčiny, prípadne češtiny, rovnako ich názvy som prekladala osobne, pričom som vychádzala z čínskeho originálu a inšpirovala sa tiež ich anglickým znením.

ÚVOD

Od založenia Čínskej ľudovej republiky v roku 1949 až po smrť Mao Zedonga existoval v Číne len jeden druh literatúry – propagandistická literatúra. Jej schematizmus nedovoľoval spisovateľom využiť vlastnú kreativitu a slobodne ju premietnuť do literárneho diela. Spisovatelia preto s nadšením využívajú príležitosti, ktoré im prináša uvoľnenie politickej situácie v krajine na konci sedemdesiatych a na začiatku osemdesiatych rokov a v pomerne krátkom čase vzniká niekoľko nových literárnych smerov. Osemdesiate roky sú v tomto zmysle považované za najľobodnejšie obdobie čínskej literatúry.

Rôzne generácie autorov si pre svoju tvorbu volia rôzne témy. Objavuje sa Literatúra jaziev, Literatúra reforiem, Literatúra trosiek, Literatúra prehodnocovania minulosti, Literatúra červených gárd, či Literatúra hľadania koreňov. Z pohľadu mojej práce je zaujímavý až vznik tzv. Modernizmu, ktorý v sebe zahŕňal všetko, čo sa snažilo o západný štýl tvorby. Prináša totiž so sebou experimentálne techniky a tým pripravuje pôdu pre vznik Avantgardnej literatúry.

V polovici 80. rokov obracajú najmladší autori svoj záujem k ľudskému vnútru a odvracajú sa od spoločensky angažovanej tvorby. Ich diela sú subjektívnejšie, často ironické, plné pocitov strachu, neraz aj pesimizmu. Čínska literárna avantgarda je však predovšetkým snahou autorov vyrovnáť sa s historickým násilím, prameniácim z obdobia Kultúrnej revolúcie. Cieľom diplomovej práce je predstaviť tento literárny smer a jeho predstaviteľku Can Xue a pokúsiť sa zistiť, do akej miery je jej román *Ulica piatich korení*, spoločenskou kritikou.

Diplomová práca je formálne rozdelená na tri kapitoly - dve teoretické a jednu praktickú časť. Cieľom prvej kapitoly s názvom *Čínska literárna avantgarda* je uviesť sociálno-politickú situáciu v ČĽR, ktorá vznik tohto literárneho smeru priamo ovplyvnila, popísať jeho vznik a vývoj, podstatné znaky a uviesť hlavných predstaviteľov. Druhá časť s názvom *Can Xue* obsahuje základné informácie o živote spisovateľky Can Xue a jej literárnej tvorbe a približuje špecifiká jej literárneho štýlu.

Tretia, praktická časť, s názvom *Ulica piatich korení* sa opiera o teoretické poznatky nadobudnuté v prvých dvoch častiach, ktoré sú využité pri analýze románu *Ulica piatich korení* od uvedenej autorky. Táto kapitola sa skladá z popisnej a výkladovej časti. Najskôr načrtnem základné charakteristiky románu a budem hľadať odpovede na otázky, stanovené ako cieľ tejto práce.

CIELE A METODIKA

CIELE BAKLÁRSKEJ DIPLOMOVEJ PRÁCE

Hlavné ciele praktickej časti:

1. Identifikovať základné znaky čínskej literárnej avantgardy a ich prejavy v diele Ulica piatich korení od autorky Can Xue.
2. Posúdiť platnosť hypotézy, že román Ulica piatich korení je románom o hľadaní ľudskej identity.
3. Zistiť, či a na základe čoho možno tento román chápať ako spoločensko-kritický.

Jedna z dvoch hlavných hypotéz, ktorú som si stanovila, vychádza zo skutočnosti, že väčšina západných kritikov označuje román Ulica piatich korení za spoločensko-kritický, pričom autorka samotná takýto výklad radikálne odmieta. Na základe konkrétnych príkladov abstrahovaných z knihy a ich analýzy sa pokúsím dokázať, že pohľad svetovej kritiky je opodstatnený a zamyslieť sa nad tým, z akého dôvodu je postoj Can Xue voči podobným vyjadreniam odmietavý.

Zároveň, opierajúc sa o recenziu Brendana Hughesa ku knihe Ulica piatich korení, som stanovila druhú hypotézu, či je možné chápať toto dielo ako román o hľadaní ľudskej identity.

METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

K dosiahnutiu stanovených cieľov som sa snažila dopracovať predovšetkým prostredníctvom zozbierania čo najväčšieho množstva primárnych a sekundárnych zdrojov, z ktorých väčšina bola písaná v angličtine. Obzvlášť pri literárnej téme a predovšetkým pokiaľ sa snažíme o objektívne vypracovanie zadania, by bolo vhodné doplniť tieto poznatky aj informáciami získanými z čínskych zdrojov, avšak na základe úrovne čínštiny, ktorá nie je doposiaľ dostačujúcou na detailné porozumenie odborných textov, rozhodla som sa opierať výhradne o anglicky písanú literatúru, prípadne anglické preklady čínskych originálov.

Keďže som pracovala nie len s odbornými publikáciami, ale aj internetovými zdrojmi, bolo nutné najskôr kvalitatívne zhodnotiť zozbieraný materiál a až potom sa pokúsiť o jeho interpretáciu. Pri vyhodnocovaní som sa snažila o overenie danej informácie rôznymi zdrojmi, a tak o potvrdenie jej hodnovernosti. Niektoré poznatky získané z internetu nebolo možné

stavať na roveň odborných publikácii a článkov. Tie slúžili skôr ako inšpirácia, prípadne základ k stanoveniu jednotlivých hypotéz. Pri tvorbe teoretických častí práce som teda využívala hlavne komparáciu a syntézu, v praktickej časti sa k použitým metódam pridala analýza.

Predmetom analýzy bol román Ulica Piatich korení od Can Xue. Po opakovanom prečítaní diela som z neho abstrahovala podstatné informácie a podrobne som ich rozobrala s cieľom dokázať, či moje hypotézy sú alebo nie sú pravdivé. Z časového hľadiska bol najnáročnejší preklad, keďže bolo nutné všetky použité citácie preložiť do slovenčiny.

1 ČÍNSKA LITERÁRNA AVANTGARDA

Po smrti Mao Zedonga (毛泽东) v roku 1976, v ktorom zároveň oficiálne končí Kultúrna revolúcia (1966-1976), dochádza v Číne k postupnému uvoľňovaniu napätej atmosféry, tak v oblasti politickej ako aj v umeleckých a literárnych kruhoch. Zmeny v sociálnej sfére, súvisiace s reformnou politikou Deng Xiaopinga (邓小平), zavedenou na konci 70. rokov, sú hlavným faktorom, vďaka ktorému dochádza k vzniku nových literárnych smerov, keďže na ich základe sa do Číny dostávajú západné filozofické a estetické teórie, ktoré značne ovplyvňujú smerovanie čínskej literatúry.

1.1 KULTÚRNA REVOLÚCIA 1966-1976

Veľká proletárska kultúrna revolúcia bola politickou kampaňou rozpútanou v ČĽR v roku 1966 predsedom KSCĽ Mao Zedongom, ktorej oficiálnym cieľom bol boj proti revizionizmu a nežiaducim kapitalistickým živlom vo vnútri strany¹. Skutočným dôvodom však bola Maova slabnúca popularita, prehlbujúca sa na začiatku 60. rokov a jeho snaha udržať si svoju politickú moc a kontrolu v strane tým, že z nej odstráni všetkých, ktorí spochybňovali nedotknuteľnosť jeho osoby a na ich miesta dosadí svojich stúpencov. Hlavnou hybnou silou tohto masového hnutia sa stala študujúca mládež, ktorá bola vyzývaná k boju proti štyrom starým prežitkom a to starým myšlienkam, starej kultúre, starým zvyklostiam a starým návykom. Tieto inak nazývané Červené gardy rozpútali v krajine „brutálnu vládu teroru“². Pálili knihy, ničili kultúrne a historické pamiatky, perzekvovali a psychicky aj fyzicky týrali bohatších a vzdelaných spoluobčanov a intelektuálov. V tomto období došlo k prerušeniu výučby na školách a mnohí tak prišli o možnosť vzdelania.³

Vyčíňanie Červených gárd trvalo až do roku 1969, kedy sa situácia vymkla spod kontroly dokonca samotnému Maovi. V krajine vládol chaos a tak bol nútený Červené gardy rozpustiť a následne hromadne poslať na vidiek na prevýchovu prácou. Napriek tomu Kultúrna revolúcia v podobe rozličných foriem teroru v rámci viacerých ideologických kampaní pokračovala až do Maovej smrti. Toto obdobie si vyžiadalo nespočetné množstvo ľudských obetí, v podobe na smrť utýraných, prípadne psychicky či fyzicky poznačených

---

¹ FAIRBANK, J. K. *Dějiny Číny*. Z angl. prel. Martin Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová. Vydanie prvé. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2007. 693 s. ISBN 978-80-7106-919-5 s. 422 - 448

² Tamtiež s. 432

³ Tamtiež s. 422 - 448

jedincov. Tiež došlo k zničeniu veľkej časti čínskeho kultúrneho dedičstva, destabilizácii ekonomiky a naštrbeniu zahraničných vzťahov⁴.

Udalosti rokov 66-76 následne významne ovplyvnili všetky oblasti spoločenského aj kultúrneho života, a teda aj literatúru. Autori novovznikajúcich literárnych smerov často čerpali námety pre svoje diela práve v tomto období. Na hrôzy Kultúrnej revolúcie priamo reagujú napríklad spisovatelia Literatúry jaziev (*Shanghen wenxue*; 伤痕文学), Literatúra prehodnocovania minulosti (*Fansi wenxue*; 反思文学) sa ich zase snaží začleniť do širšieho kontextu a vzniká aj Literatúra Červených gárd (*Hongweibing wenxue*; 红卫兵文学), písaná vzdelanou mládežou, ktorá sa na zverstvách Kultúrnej revolúcia priamo podieľala. Keďže predstavitelia Avantgardy patrili k najmladšej generácii spisovateľov, ich pohľad na Kultúrnu revolúciu bol odlišný. Po jej prepuknutí boli malými deťmi a jej skutočnú desivú silu vtedy ešte nechápali. Krvavé obrazy z tohto obdobia sa im však vryli do pamäti a dozrievali v ich podvedomí, až kým sa nedostali na povrch prostredníctvom ich tvorby o celé desaťročie neskôr. Hoci tieto udalosti nebývajú v ich tvorbe explicitne opisované a kritizované a tvoria na pohľad len akúsi kulisu, v ich literárnom štýle, nepatrných náznakoch a dvojsmysloch, je kritika dôsledkov Veľkej kultúrnej proletárskej revolúcia evidentná.

1.2 OD KOMUNISTICKEJ LITERATÚRY K LITERATÚRE NOVEJ ÉRY

Hlavným motívom komunistickej propagandistickej literatúry, ktorá bola jediným prijateľným druhom literatúry od vzniku ČĽR až po rok 1976, bolo „konečné víťazstvo Komunistickej strany, alebo Maoistickej politickej línie, nad jej nepriateľmi“⁵. Jej povinnosťou teda bolo legitimizovať úlohu Komunistickej strany ako jedinej vládnucej strany v Číne, zobrazovať predsedu Mao ako nedotknuteľného záchrancu čínskeho národa a slúžiť šíreniu komunistickej ideológie. Hlavným literárnym smerom v tomto období bol takzvaný socialistický realizmus, v skutočnosti sa však jednalo o istý druh pseudorealizmu, keďže bol len „produktom propagandy popularizujúcej Maove ideológie a politiku“⁶, ktorá skreslene zobrazovala novú „ideálnu“ spoločnosť. Vďaka cenzúre zo strany vlády boli z diel vylúčené akékoľvek protichodné tendencie, individuálne snaženia, či nepatrné dvojsmysly, ktoré by mohli vládnucej strane poškodiť, z čoho vyplýva, že priestor pre skutočnú, ničím

---

⁴ Tamtiež s. 422 - 448

⁵ YANG, X. B. *The Chinese Postmodern: Trauma and Irony in Chinese Avant-Garde Fiction*. Vydanie prvé. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2002. 296 s. ISBN 0-472-11241-4 s. 18

⁶ Tamtiež s. 19

neovplyvnenú a hodnotnú umeleckú tvorbu v krajine neexistoval. Tieto diela boli typicky schematické s čierno-bielymi postavami, snažiace sa presadzovať utopistické predstavy komunistického vedenia.

Počas Kultúrnej revolúcie boli jediným povoleným literárnym žánrom takzvané vzorové hry, ktorých obsah bol striktné daný. Až s jej koncom prichádza príležitosť pre vznik nového, slobodnejšieho druhu literatúry, ktorá dostáva označenie literatúra Novej éry (*Xinshiqi wenxue*; 新时期文学)⁷. Pod vedením Deng Xiaopinga sa Čína pomaly opäť otvára svetu a začína sa jedno s najplodnejších období v novodobej histórii čínskej literatúry, aj napriek tomu, že je niekoľkokrát prerušené represívnymi kampaňami⁸. Hoci spočiatku autori vo svojich dielach ešte stále zápasia s doznievaním predchádzajúceho dlhoročného trendu, postupne začínajú experimentovať, vzdať sa od predchádzajúceho pomerne jednomyselného literárneho modelu a vydávajú sa v ústrety bádaniu po nových umeleckých metódach.

1.3 VZNIK A VÝVOJ ČÍNSKEJ LITERÁRNEJ AVANTGARDY

V 80. rokoch sa v Číne začínajú objavovať viaceré nové literárne smery, pričom novovznikajúce tendencie priamo ovplyvnené západnými estetickými trendami sú spoločne označované ako Modernizmus (*Xiandai zhuyi*; 现代主义). O niečo neskôr sa práve modernistickými experimentálnymi technikami inšpiruje najmladšia generácia spisovateľov a prichádza s literatúrou Avantgardy (*Xianfeng wenxue*; 先锋文学). Niektorí kritici vidia základný rozdiel medzi týmito dvoma smermi v tom, že modernizmus „kladie väčší dôraz na duchovné kvality diela“, naopak Avantgarda „zjavne viac inklinuje k experimentovaniu s literárnou formou“⁹.

Väčšina predstaviteľov avantgardy sa narodila v 50. rokoch 20. storočia a koncom 70. a začiatkom 80. rokov sa už mnohí z nich venovali literárnej tvorbe. Vo všeobecnosti považujeme za rok vzniku čínskej literárnej avantgardy rok 1985, kedy boli publikované prvé diela autorov akými sú napríklad Can Xue (残雪), Ma Yuan (马原), Mo Yan (莫言), Yu Hua

---

⁷ „Nová éra“: Obdobie po smrti Mao Zedonga, tiež nazývané Deng Xiaopingovou érou.

⁸ napr. Kampaň proti duchovnému znečisteniu 1983-1984 alebo Kampaň proti buržoáznej liberalizácii 1987-1988. (viď. BAKEŠOVÁ, I. *Čína ve XX. století. Díl 2*. Vydanie prvé. Olomouc: Vydavatelství UP, 2001. 218 s. ISBN 80-244-0611-X s. 177, s. 185)

⁹ HONG, Z. CH. *A History of Contemporary Chinese Literature*. Z čín. prel. Michael M. Day. Vydanie prvé. Leiden: Koninklijke Brill NV, 2007. 636 s. ISBN 7-301-04039-3 s. 385

(余华) či Liu Suola (刘索拉). V skutočnosti však boli mnohé z nich napísané už o niečo skôr. Napríklad novelu Ulica žltého blata dokončila spisovateľka Can Xue už v roku 1983, napriek tomu k jej publikácii dochádza až v roku 1986.¹⁰

Avantgardní autori sa vo svojich dielach bránili riešiť spoločenské otázky a vtedajšiu čínsku realitu, „ukončili spojenie s dobou“, čo bolo tiež jedným z dôvodov, pre ktoré boli kritizovaní¹¹. Ich tvorba sa vyznačuje „vyhýbaním sa mestskému životu, nezáujmom o ekonomické reformy, záľubou v minulosti alebo v nočných morách, záujmom o ľudské inštinkty, vysmievaním sa realite, odkrývaním diabla ľudskej podstaty, omámením tým starým a lyrickým a hravým prístupom“¹².

Yang Xiaobin poznamenáva, že rozdiel medzi Avantgardou a Literatúrou hľadania koreňov (*Xungen wenxue*; 寻根文学), ktorá vzniká v tých istých rokoch a taktiež hľadá príčiny súčasného stavu spoločnosti spočíva v tom, že avantgardní autori sa vyhýbajú zobrazeniu historických udalostí ako takých. Obmedzujú svoje rozprávanie na roztrieštené pocity strachu a úzkosti, síce priamo súvisiace s minulosťou, no ich hlavným cieľom nie je opísať, či realisticky zobraziť túto minulosť, práve naopak. Odmietajú byť naďalej šíriteľmi politických, či spoločenských ideí, z čoho vyplýva, že z diel sa vytráca sociálna tematika. Upriamujú svoju pozornosť na skúmanie citového prežívania jednotlivca. „Rozšírili expresívnu schopnosť literatúry a prehĺbili spisovateľské bádanie v ľudských emóciách a skúsenostiach; zároveň zmiernili a vyvážili trend súdobej literatúry smerujúci k poklesu významu jednotlivca.“¹³

Literárna avantgarda sa dostáva do krízy okolo roku 1987, kedy prestáva byť pre ľudí zaujímavou. V roku 1989 začína byť spochybnovaná aj jej blízkym okruhom kritikov a vzhľadom na meniacu sa politickú a spoločenskú situáciu v krajine¹⁴ „sa rast avantgardnej literatúry dočasne zastavuje“.¹⁵

1.4 ZNAKY ČÍNSKEJ LITERÁRNEJ AVANTGARDY

---

¹⁰ YANG 2002, s. 38

¹¹ WU, L. „Re-membering the cultural revolution: Chinese Avant-garde Literature of the 1980s.” In QI, B.Y. – WANG, D.W. ed. *Chinese Literature in the Second Half of a Modern Century: a Critical Survey*. Vydanie prvé. Bloomington: Indiana University Press, 2000. 335 s. ISBN 0-253-33710-0 s. 126

¹² Tamtiež s. 127

¹³ HONG 2007, s. 386 - 387

¹⁴ Vládi prestáva vyhovovať príliš veľká literárna sloboda, preto pristúpi k opatreniam. Situácia vrcholí udalosťami na Námestí nebeského pokoja v Pekingu, 4. 6. 1989. (viď. FAIRBANK 2007, s. 449 – 473)

¹⁵ WU 2000, s. 136

1.4.1 Neschopnosť zobrazenia reality a jej príčiny

Jedným z hlavných znakov avantgardy je neschopnosť, respektíve neochota autorov, zobraziť realitu, čo je prejavom zlyhania ich snahy o vyrovnanie sa s historickým násilím. Avantgardná literatúra mala byť odpoveďou na traumy zakorenené hlboko v podvedomí tejto skupiny autorov, s ktorými neboli inak schopní sa vyrovať. Túto traumu predstavovali predovšetkým udalosti z obdobia Kultúrnej revolúcie.

Deti nemohli celkom rozumieť desivým obrazom, ktorým boli v detstve vystavení. O neochote zobrazenia reality hovoríme v prípade, ak si autor spätne uvedomil ich ničivú silu a zobrazeniu tejto skutočnosti sa vyhýba zámerné, s cieľom presvedčiť sám seba, že nič podobné sa v minulosti neodohralo. Na druhej strane neschopnosť, podľa môjho názoru znamená, že spisovateľ by možno rád túto realitu popísal, avšak nemožnosť vnútorne sa vyrovať s desivými zážitkami, mu v jej priamom zobrazení bráni.

Spisovatelia preto vo svojich dielach nezobrazujú primárny šok, ale jeho efekt, ktorým je v tomto konkrétnom prípade zdeformovaný obraz spoločnosti.

1.4.1.1 Maove prejavy a ich dopad nielen na literatúru

Väčšina autorov, ktorých zaradujeme do tohto literárneho smeru, bola počas Kultúrnej revolúcie ešte malými deťmi, tá ich preto ovplyvnila iným spôsobom ako staršie generácie. Maove demagogické prejavy boli „zbraňou proti všetkému a všetkým, ktorí sa dostali pod jej kontrolu“¹⁶ a ich „kolosálnu rétoriku“ neboli vtedy ešte deti schopné pochopiť. Napriek tomu ich do značnej miery poznačila.

„Hovoriac o diskurzívnom násilí, narážam na účinnosť Maových prejavov vo vytváraní podvedomého traumatického efektu, ktorý sa mnoho rokov neprejavil. Zaoberať sa čínskou avantgardou by bolo márne, ak by sme odignorovali desať rokov trvajúci diskurzívny systém Kultúrnej revolúcie“¹⁷, píše Yang Xiaobin vo svojom článku publikovanom v časopise *American Imago*. Ideológiou presiaknuté prejavy predsedu Maa boli plné vznešených hesiel, ktorými šikovný populista ovládal masy ľudí. O to zložitejšie bolo pre človeka, ktorý ho bezhlavo nasledoval, vyrovať sa so zistením, že v realite neboli ničím iným ako prázdnyimi slovami.

Trauma vyplývajúca z Maových prejavov ostala v podvedomí budúcich spisovateľov a prejavila sa až niekoľko rokov po skončení Kultúrnej revolúcie. Túto teóriu podporuje aj

---

¹⁶ YANG, X. B. „Maoist Discourse, Trauma, and Chinese Avant-garde Literature.“, *American Imago*, 1994, 51(2), s. 231. Dostupné na: <http://pao.chadwyck.co.uk/PDF/1319558102514.pdf>

¹⁷ Tamtiež s. 230-231

Freudova definícia traumy, ktorá je podľa neho „psychickým rozrušením, ktoré nevnímame bezprostredne a priamo, no ktoré sa usídli v podvedomí ako odložená a nezobraziteľná skúsenosť“¹⁸. Autori sa s ňou vyrovnávali prostredníctvom „znetvorených, rozkladajúcich sa diel“¹⁹. Ich snahou bolo zabudnúť na pôvodné násilie a priblížiť dopady týchto hrozivých zážitkov na psychiku jednotlivca a to napríklad prostredníctvom chaotického a neurotického rozprávania, ktoré je typické pre Can Xue či Xu Xiaohu (徐晓和).

1.4.2 Deformácia jazyka a charakterov

„Trauma v čínskej avantgardnej literatúre je vyjadrovaná prostredníctvom deformácie jazyka alebo charakterov postáv“²⁰. Experimentovanie s jazykom malo za úlohu poprieť jazyk schematický, obsahujúci rôzne povznášajúce frázy a slogany a využívaný pre politické zámery. Niekedy príliš „násilný“ slovník je „čiastočne brutálnym protipólom vznešenosti Maových prejavov“²¹.

Deformovanie charakterov malo byť zase na jednej strane snahou o skoncovanie s čierno-bielymi šablónovitými postavami socialistického realizmu, a na strane druhej kritickým zobrazením emocionálne vyprahnutých, psychicky narušených ľudských trosiek, ktoré boli výsledkom dlhoročnej systematickej tyranie existujúcej v podobe komunistických ideologických kampaní a perzekúcií. V dielach sa stretávame s rozličnými formami psychických porúch, schizofréniou počnúc a paranojou končiac.

1.4.3 Zabúdanie na minulosť a negácia

Autori sa vo svojich dielach zameriavajú na prítomnosť a vyhýbajú sa opisom historických udalostí. Tie sú pre nich totiž nezobraziteľné, keďže objektívne zobrazenie reality je v podstate nemožné. Prvotný šok alebo násilie ostáva skryté, zobrazený je len zdeformovaný efekt tohto šoku, ktorý sa prejavuje v pokrivených obrazoch. „Jedine tak, že nebudeme hovoriť o minulosti, takpovediac na ňu zabudneme, nám je dovolené uchopiť ozajstný historický zmysel.“²² Ďalším znakom avantgardnej literatúry súvisiacim so snahou oslobodiť sa od skutočnosti, ktorou je traumatický zážitok, na ktorý chceme zabudnúť, je teda

---

¹⁸ YANG 2002, s. 48

¹⁹ YANG 2002

²⁰ YANG 2002, s. 55

²¹ YANG 1994, s. 235

²² Tamtiež s. 242

negácia. Podľa Harolda Blooma síce nemá pre človeka terapeutický význam, no môže ho takpovediac odbremeniť, poskytnutím istej jazykovej slobody.²³

Vhodným príkladom tejto avantgardnej črty je tvorba spisovateľa Yu Hua, pre ktorého je „neschopnosť priblížiť sa zdroju traumy jediným spôsobom ako o nej hovoriť“²⁴. A opäť aj spisovateľka Can Xue, kladie vo svojich dielach dôraz na prítomnosť, ktorá je „jediným časovým konceptom v jej tvorbe“²⁵.

1.4.4 Irónia a paródia v avantgardnej literatúre

„Zatiaľ čo traumatická skúsenosť znemožňuje racionálne pochopenie a zobrazenie reality, irónia sa stáva primárnou rétorikou, ktorá sa prihovára podvedomiu, evokuje iracionalitu zobrazenia a poukazuje na perversitu a absurditu reality štylizovanej v rámci prejavov.“²⁶ Irónia bola teda prostriedkom, ktorý mohol ako jediný vystihnúť absurditu historických skutočností a teda aj nezmyselnosť a zbytočnosť toho, čo spôsobili. Výrazným znakom literárnej avantgardy je podľa Yang Xiaobina ironické prepisovanie a parodovanie Maových prejavov, keď „niektoré z ich formálnych charakteristík ostávajú zachované, no sú situované do iných kontextov.“²⁷

1.4.5 Naratívne techniky

Základ čínskej literárnej avantgardy spočíva v experimentovaní tak s témami ako aj so štýlom, pričom význam príbehu ako takého ustupuje a do popredia sa dostávajú predovšetkým nové naratívne techniky. Spočiatku kladú avantgardní autori dôraz hlavne na literárnu formu, ktorá sa spolu so štýlom stáva základnou bázou každého diela. Tým mnohokrát chýba skutočná zápleтка, rozprávanie nie je celistvé, často bez konca, prípadne bez začiatku. Príbeh sa nerozvíja lineárne, dejová línia je neprehľadná, čo pôsobí chaoticky a čitateľovi sťažuje čítanie a porozumenie prečítaného textu.

Takáto fragmentácia diela, je v podstate odmietavou reakciou na jednotný, vopred daný, nemenný a vynútený pohľad na literatúru v predchádzajúcich rokoch. Je prejavom snahy o odpútanie sa od uniformity socialistického realizmu a oživenie literatúry. Autori boli „zaujatí formou svojich príbehov alebo tým, ako ten ktorý príbeh uchopiť“²⁸. Rozprávanie

---

²³ BLOOM, H. *Freud and the Poetic Sublime: A Catastrophe Theory of Creativity*. In *Freud: A Collection of Critical Essays*. Ed. Perry Meisel, 211-31. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1981. Citované v YANG 2002, s. 54

²⁴ YANG 1994, s. 241

²⁵ YANG 2002, s. 74

²⁶ Tamtiež s. 96-97

²⁷ Tamtiež s. 108

²⁸ HONG 2007, s. 386

ako také vnímali ako estetickú hodnotu, experimentovali s rozprávačskými technikami a niektorí tieto experimenty aplikovali priamo vo svojich príbehoch.²⁹

---

²⁹ Tamtiež, s. 386

2 CAN XUE

Deng Xiaohua (邓小华) je vlastné meno autorky, ktorá sa pod pseudonymom Can Xue (残雪) stala neprehliadnuteľnou súčasťou čínskej modernej literatúry a zároveň jednou z mála ženských spisovateľiek patriacich do školy experimentálnej avantgardy. Londýnsky denník *The Times* sa o nej vyjadril nasledovne: „Tvorba Can Xue patrí medzi najinovatívnejšie, ktoré sa objavili v Číne v posledných rokoch.“³⁰ Jedna skupina kritikov, tak čínskych ako i svetových, je dielom Can Xue užasnúta. Tí tvrdia, že „je jedným z najzaujímavejších a najoriginálnejších čínskych autorov, ktorí sa za posledné roky objavili pred západným publikom“³¹. Na druhej strane sa nájdu takí, ktorí sa o jej príbehoch veľmi pochvalne nevyjadrujú, naopak, vyhlasujú, že nemajú čím čitateľa obohatiť, len ho zbytočne vyčerpávajú a zavádzajú. Hrôzu vzbudzujúca, šialená či nečitateľná sú prívlastky veľmi často spájané s jej tvorbou.

Podľa všetkého sa však s najväčšou pravdepodobnosťou jedná o „momentálne najmenej tradičnú“³² čínsku autorku, čo je v daných súvislostiach skôr pozitívom ako negatívom. Je unikátna, originálna, má zvláštny talent a vďaka tomu, že sa vydala vlastnou cestou a zvolila iný smer ako jej súdobí kolegovia, stala sa obohatením dostatočne vnímavých čitateľov nielen z dnešnej Číny, ale aj z celého sveta.

2.1 ŽIVOTOPIS³³

Spisovateľka sa narodila v roku 1953 v juhočínskom meste Changsha v provincii Hunan, kde jej rodičia pracovali v redakcii Nového hunanského denníka (*Xin Hunan bao*; 新湖南报), otec ako riaditeľ. Tí boli v roku 1957 označení za pravičiarov a poslaní na prevýchovu prácou. Z toho dôvodu sa celá rodina presťahovala do Hunanskej učiteľskej akadémie na okraji mesta Changsha.

Rok 1959 bol pre celú rodinu bojom o prežitie. Jej stará mama zomrela na následky podvýživy v tom istom roku, kedy začala vtedy sedemročná Xiaohua navštevovať základnú

---

³⁰ LIANG, M. – GRIFFITH, J. – TENG, E. **Quotes About Can Xue**. Dostupné na: <http://web.mit.edu/ccw/can-xue/appreciations-quotes.shtml>, (21.6.2011)

³¹ INNES, CH. „Foreword.“ In CAN, X. *Old Floating Cloud: Two Novellas*. Z čín. prel. Ronald R. Janssen, Jian Zhang. Vydanie prvé. Evaston: Northwestern University Press, 1991. 269 s. ISBN 0-8101-0974-3 s. 9

³² Tamtiež s. 9

³³ LIANG, M. – GRIFFITH, J. – TENG, E. **Chronology**. Dostupné na: <http://web.mit.edu/ccw/can-xue/chronology.shtml>, (21. 6. 2011)

školu. Začiatkom šesťdesiatych rokov došlo k rehabilitácii oboch rodičov a rodina sa vrátila späť do mesta Changsha. Starší brat Can Xue zmaturoval na vyššej strednej škole a následne bol tiež poslaný na prevýchovu prácou.

So začiatkom kultúrnej revolúcie stratila Deng Xiaohua možnosť získať vyššie vzdelanie, napriek tomu sa v tomto období venovala intenzívnemu čítaniu západnej literatúry. Otec bol červenými gardami verejne odsúdený a donútený podrobiť sa sebakritike, matka bola po druhý krát poslaná pracovať na vidiek.

V roku 1970 bola Can Xue za pomoci svojej najstaršej sestry zamestnaná v zdravotnom stredisku na predmestí mesta Changsha. Zbierala bylinky, venovala sa akupunktúre a liečila menšie choroby. O rok neskôr začala pracovať v strojárskom závode. V roku 1977 sa zoznámila so svojim budúcim manželom, spolužiakom jej staršieho brata, Lu Yongom a keď sa neskôr zosobášili, Can Xue začala pracovať na základnej škole ako zastupujúca učiteľka.

K dvom radostným udalostiam došlo v roku 1979. Jednou bola opätovná rehabilitácia jej rodičov a druhou narodenie jej syna Lu Lanyuana. V nasledujúcich rokoch žila Can Xue spolu so svojim manželom, synom a otcom naďalej v Hunane a dočasne pracovala ako zastupujúca učiteľka angličtiny. V roku 1982 sa naučila šiť a s manželom si otvorili krajčírstvo.

V roku 2001 sa spolu s manželom presťahovali do Peking.

2.2 TVORBA³⁴

Za zlomový rok v autorkinej spisovateľskej kariére môžeme považovať rok 1983, v ktorom začala pracovať na diele Ulica žltého blata (*Huangni jie*; 黄泥街). Od tejto chvíle rôzne časopisy, ako napríklad Nová tvorba (*Xin zuowen*; 新作文), Literatúra ľudu (*Renmin wenxue*; 人民文学), Čína (*Zhongguo*; 中国), atď. publikujú jej krátke príbehy a poviedky akými sú napr. „Mydlové bubliny v špinavej vode“ (*Wushuishang de fuzhaopao*; 污水上的肥皂泡), či „Chatrč na kopci“ (*Shanshang de xiaowu*; 山上的小屋). Tak sa v roku 1985 vtedy 33 ročná Can Xue dostáva na pomerne úzky zoznam čínskych ženských autoriek, ktoré sa tešia záujmu publika.

---

³⁴ Tamtiež

Jej prvou novelou, ktorá vyšla v roku 1986, je novela Starý plávajúci oblak (*Canglao de fuyun*; 苍老的浮云). O rok neskôr bola okrem ďalšej novely s názvom Jablň v uličke (*Zhong zai zoulang shang de pingguoshu*; 种在走廊上的苹果树), za pomoci Yuanshenského vydavateľstva na Taiwane (*Taiwan yuanshen chubanshi*; 台湾圆神出版社) vydaná aj autorkina prvá knižná zbierka Ulica žltého blata.

Koncom osemdesiatych rokov vychádza v literárnom časopise Svet poviedok (*Xiaoshuo Jie*; 小说界), pod pôvodným názvom Preniknutie predstavením (*Tuwei biaoyan*; 突围表演), román *Ulica piatich korení* (*Wu xiang jie*; 五香街), ktorý na konferencii organizovanej Knižným vydavateľstvom v Šanghaji (*Shanghai wenyi chubanshe*; 上海文艺出版社) vzbudzuje ostrú polemiku. Can Xue na tejto konferencii participuje s vlastným komentárom.

V nasledujúcich rokoch sú postupne viaceré autorkine diela preložené do niekoľkých svetových jazykov a vydané v krajinách ako Japonsko, Francúzsko, či Spojené štáty americké. V roku 1990 je Can Xue japonským nakladateľstvom Kawade Shobo Shinsha pozvaná navštíviť ich krajinu a v roku 1992 prijíma podobné pozvanie od americkej Univerzity v Iowe.

V roku 1993 sa pod názvom Záhada Can Xue (*Can Xue zhi mi*; 残雪之谜) objavuje dielo pojednávajúce o literárnej inšpirácii Can Xue a jeho autorom je spisovateľ Xiao Yuan (萧元). 1994 vychádza kolekcia jej noviel Ideologická správa (*Sixiang huibao*; 思想汇报) a nasleduje publikácia novely Nový život (*Xin de shenghuo*; 新的生活) a štvordielnej Antológie Can Xue (*Can Xue wenji*; 残雪文集).

Od roku 1999 vychádzajú aj autorkine komentáre a literárne kritiky. Ako prvý publikuje v roku 1999 komentár k Franzovi Kafkovi nazvaný Zámok duše (*Linghun de chengbao*; 灵魂的城堡), o rok neskôr sa stáva objektom jej písania Jorge Luis Borges a vzniká dielo Dešifrovanie Jorgeho Luisa Borgesa (*Jiedu Boerhesi*; 解读博尔赫斯). Následne uzrel svetlo sveta Osamelý chodec v pekle (*Diyu de duxingzhe*; 地狱的独行者), komentár k Shakespearovi a Goethemu, a napokon v roku 2004 Príprava na večnosť (*Yongsheng de caolian*; 永生的操练) zaznamenávajúci dielo Dante Alighieriho. Ostatným autorkiným komentárom je Skvostná trhlina (*Huihuang de liebian*; 辉煌的裂变), týkajúci sa spisovateľa Itala Calvina. Kolekcia jej

komentárov, kritizujúca čínske literárne kruhy, sa pod názvom Náhľad Can Xue na literatúru (*Can Xue wenxue guan*; 残雪文学观) objavuje v roku 2007.

Medzičasom sa spisovateľka neprestáva venovať písaniu noviel a poviedok, ktoré v roku 2008 vychádzajú v zbierke pod názvom Tmavá noc (*An ye*; 暗夜). V tom istom roku sú uverejnené aj autorkine autobiografické eseje Pohyb k svetlu (*Zouxiang guanming*; 走向光明).

Can Xue doposiaľ napísala 3 romány, medzi ktoré patrí *Ulica piatich korení* z roku 1988, *Posledný milenec* (*Zuihou de qingren*; 最后的情人) z roku 2005 a *Pohraničie* (*Bianjiang*; 边疆) z roku 2008, 120 poviedok, 50 noviel a 6 literárnych komentárov.

2.3 LITERÁRNA INŠPIRÁCIA

Can Xue od malička priťahovala klasická západná a ruská literatúra. I keď v detstve nemala vytvorené adekvátne prostredie, ktoré by jej umožnilo pokračovať v štúdiu, sama sa vo voľných chvíľach venovala čítaniu kníh v angličtine, ktoré mala k dispozícii predovšetkým vďaka svojmu otcovi. Dnes hovorí, že jedným z najdôležitejších cieľov jej tvorby bolo priniesť západné myslenie do Číny. V jej knihách sa úspešne miesia západné literárne vplyvy s čínskou realitou: „Moje diela sú ako rastliny. Moje idey vyrástli na západe, no ja som ich vykopala a presadila do hlbokéj čínskej zeme, ktorou je päťtisíc rokov trvajúca história. Moje práce sa nestotožňujú ani so západnými, ani s tými čínskymi, no sú mojou vlastnou rastlinou, mojím vlastným výtvorom.“³⁵

Can Xue zaujíma predovšetkým klasická literatúra. Napriek tomu, že jej diela patria do modernej literatúry, ovplyvnili ju skôr skorší autori ako napríklad Miguel de Cervantes Saavedra a jeho *Don Quijote de la Mancha*, či Virginia Woolf. „Obzerám sa za múdrosťou minulosti“³⁶, hovorí.

Andrea Bachner sa vo svojom článku publikovanom v časopise *Comparative Literature Studies* zmieta, že literárne modely, ktorými sa autorka pri svojej tvorbe inšpiruje, nemusia ľudom zo západu pripadať výnimočné, no pokiaľ si uvedomíme, že sa jedná o spisovateľku pochádzajúcu z krajiny, v ktorej sa na základe politickej reality objavujú podobné modernistické a postmodernistické diela až v období po Kultúrnej revolúcii, zistíme, že pre

---

³⁵ Tamtiež

³⁶ Tamtiež

Číňanov sú stále provokáciou a dávajú jej tak možnosť pôsobiť netradične, možno šokujúco. Tiež poukazuje na fakt, že Can Xue si obľúbila skôr diela mužských autorov a to takých, ktorých „letné pohľady rezonujú s jej vlastnou predstavou písania z osobného duševného jadra“³⁷. Sú nimi Dante Alighieri, Franz Kafka, Jorge Luis Borges, ale aj William Shakespeare či Johann Wolfgang Goethe.

Dante Alighieri bol podľa jej názoru ďaleko modernejším autorom, ako mnohí dnešní. Prvé modernistické idey vraj vznikali dávno v minulosti. „V Danteho Božskej komédii každá postava reprezentuje jeho dušu viac ako určitú politickú či historickú realitu. Stotožňujem sa s Danteho vyšším zanietením pre jeho remeslo, kde sa jeho náboženstvo a umenie stáva jedným.“³⁸

Pomerne výrazne ju inšpiroval Franz Kafka, jeden z najvýznamnejších prozaikov svetovej literatúry 20. storočia. Chaos a sen, labyrint nejasností, ľudské odcudzenie, samota, symboly. Jeho, rovnako ako Can Xue, nemožno poľahky zaradiť do konkrétneho literárneho smeru, hoci je nápadne blízky expresionizmu. Can Xue najviac milovala Zámok, pretože jeho predošlé diela považovala za nezrelé. Jeho tvorbu označuje tým istým pojmom, ktorý používa pre seba samu – literatúra duše. Jej záujem o osobu Franza Kafku potvrdzuje aj komentár, ktorý k jeho dielu napísala v roku 1999 a vyšiel pod názvom Zámok duše. Charlotte Innes v predslove ku knihe *Starý plávajúci oblak* píše: „Z jej príbehov cítiť obavy a hrozby vyplývajúce z malicherného úradného aparátu, ktoré si mnohí čitatelia môžu spájať s Kafkom, a absurdný, nelogický a skreslený humor typický pre Becketta.“³⁹ Ďalej sa zmieňuje, že snový symbolizmus jej diel nás zvádza k Freudovi a niektoré satirické pasáže pripomínajú skôr významného čínskeho spisovateľa 20. storočia Lu Xuna.

Pre niekoho môže byť lákavé spájať spisovateľku s latinskoamerickým magickým realizmom, ktorý je, rovnako ako jej tvorba, plný tajomna, symbolov, emócií, snov, fantázie a sexuality. Pojem magický realizmus v sebe zahŕňa tak predstavivosť a obrazotvornosť ako aj skutočnosť a existenciu. Napriek tomu, že Can Xue sa podľa vlastných slov s dielom hlavného predstaviteľa magického realizmu nestotožňuje a zásadný rozdiel vidí v tom, že Gabriel García Márquez sa zameriava na vonkajší svet, pričom ona zo svojich diel vylučuje všetky vonkajšie sily, prvky magického realizmu sa v jej tvorbe v určitej miere vyskytujú.

---

³⁷ BACHNER, A. „New Spaces for Literature: Can Xue and Hélène Cixous on Writing.“ *Comparative Literature Studies*, 2005, 42(3), s. 170 Dostupné na: <http://search.proquest.com/docview/220676279?accountid=16730>

³⁸ McCANDLISH, L. *Stubbornly Illuminating „the Dirty Snow that Refuses to Melt“: A Conversation with Can Xue.* (online, interview s Can Xue) Dostupné na: <http://mclc.osu.edu/rc/pubs/mccandlish.htm>, (19. 6. 2011)

³⁹ INNES 1991, s. 12

Príkladom môže byť jej zbierka poviedok Rozhovory v raji (*Tiantang li de duihua*; 天堂里的对), či novela Starý plávajúci oblak.

2.4 TÉMY

„Zameriavajúc sa na najvnútornejšie zákutia ľudskej mysle, zasvätila Can Xue svoje dielo takmer výhradne skúmaniu subjektívnych pocitov ľudskej bytosti.“⁴⁰ Hlavné témy, ktoré sa vyskytujú v tvorbe Can Xue z veľkej časti pramenia, ako tomu býva zvykom, zo spisovateľkinho traumatického detstva, kedy okrem iného sama pocítila ničivú silu Kultúrnej revolúcie a ocitla sa aj s celou rodinou na pokraji smrti.

Výsledkom Kultúrnej revolúcie boli paranoidné sociálne trosky, ktorých nevinnosť sa vytratila a budúcnosť bola zahmlená. Po skončení obdobia, kedy pod dohľadom komunistov nabrala vzájomná nedôvera a nenávisť medzi ľuďmi enormné rozmery, kedy každý na každého striehol a už aj tak naštrbené medziľudské vzťahy, či už v rámci rodiny alebo medzi priateľmi či susedmi, sa definitívne rozpadli, človek zrazu nevedel ako sa s daným stavom vyrovnáť a vtedy nastúpili pocity odcudzenia, samoty a frustrácie, ktorým sa nevyhla ani samotná Can Xue. „Verím, že mám čo povedať o tých 10 rokoch a o budúcnosti [...], niečo, čo sa skrýva za bežným vedomím, bežnými rečami. Chcem to povedať formou literatúry a predstavivosti. Koncentruje sa vo mne niečo abstraktné, niečo emotívne“⁴¹, vyjadrila sa v roku 1985, potom čo začala publikovať svoje práce. Jej fikcia je teda odpoveďou na zmätok spôsobený politickým dianím v Číne, no ako avantgardná autorka „neupozorňuje priamo na sociopolitické faktory, ktoré sú príčinou pokrivených medziľudských vzťahov“⁴², no zameriava sa na tieto groteskné vzťahy ako také a zdôrazňuje, aký ničivý efekt malo toto obdobie na jednotlivca a jeho psychiku. Novelami, ktoré sa najviac dotýkajú tejto témy, sú Ulica žltého blata a Starý plávajúci oblak.

Hľadanie vlastnej identity je téma, ktorej sa chcem venovať pri analýze románu Ulica piatich korení.

2.5 KRITIKA SPOLOČNOSTI

---

⁴⁰ RONG, C. *The subject in Crisis in Contemporary Chinese Literature*. Vydanie prvé. Honolulu: University of Hawaii Press, 2004. 285 s. ISBN 0-8248-2846-1 s. 92

⁴¹ Tamtiež s. 98

⁴² Tamtiež s. 97

Mnohí kritici špekulujú o tom, či sú diela Can Xue politicky zaangažované. Domini napríklad tvrdí, že jej knihy musia byť chápané ako kritika vlasti, keďže mnohé z jej literárnych obrazov popisujú život pod nadvládou totalitného režimu a navyše imitujú propagandu z obdobia kultúrnej revolúcie.⁴³ Aj LaFleur v článku pre časopis *World Literature Today* píše: „Jej príbehy ani nemôžu byť priamou alegóriou, no nachádza sa v nich dostatočne veľa dokazujúcich výrokov a politických kliše roztrúsených v texte na to, aby čitateľ cítil, že spisovateľkina osobná história a osud Číny neboli nikdy úplne oddelené od surrealistického sveta, v ktorom sa jej postavy využívajú navzájom a oddávajú sa rôznym stupňom seba zničujúcej paranoje.“⁴⁴

Hoci môžeme bez akýchkoľvek pochyb povedať, že Can Xue nepatrí medzi spisovateľov obľúbených čínskou vládou a niektoré z jej diel boli v ČLR zakázané, ona popiera, že by práve zmeny v politickej sfére boli cieľom jej tvorby: „Moje diela neobsahujú politické zámery. Keď som bola mladšia, verila som, že ak chcete zmeniť svet, musíte najskôr zmeniť svoju dušu.“⁴⁵ Dodáva, že pre ňu je najdôležitejšie „písať tance zo srdca“ a napriek tomu, že ako sama hovorí, niekde veľmi hlboko sú všetky jej diela autobiografické, bola by chyba, ak by sme sa snažili označiť konkrétne detaily, keďže písala skôr o svojich duševných skúsenostiach.

Posúdenie miery, v akej sa spoločenská kritika v diele *Ulica piatich korení* dá nájsť (a či vôbec) je jednou z úloh, ktoré som si pri písaní tejto práce stanovila.

2.6 POSTAVY

Z autorkinho životopisu vieme, že mala náročné detstvo. Rovnako ako ostatní avantgardní spisovatelia, aj ona sa prostredníctvom svojich diel snaží vyrovnáť s udalosťami, ktoré jej život negatívne ovplyvnili. Svoje osobné pocity súženia vkladá do charakterov jej literárnych postáv, ktoré „často trpia hroznými a nevyliciteľnými chorobami, alebo majú hnusným tumorom či nádorom znetvorené tváre a zdeformované telá“⁴⁶. Sú výsledkom chorej spoločnosti. Desiatročné obdobie Kultúrnej revolúcie zmenilo ľudí v monštrá a stranícka

---

⁴³ DOMINI, „A nightmare circling overhead.“, *New York Times*, 1991, s. A.8. Dostupné na: <http://search.proquest.com/docview/428300062?accountid=16730>

⁴⁴ LaFLEUR, F. „Asia & the Pacific.“ (recenzia), *World Literature Today*, 1993, 67(1), s. 231. Dostupné na: <http://pao.chadwyck.co.uk/PDF/1319558549359.pdf>

⁴⁵ McCANDLISH, L. **Stubbornly Illuminating“the Dirty Snow that Refuses to Melt”**: A Conversation with Can Xue. (online, interview s Can Xue) Dostupné na: <http://mclc.osu.edu/rc/pubs/mccandlish.htm>, (19. 6. 2011)

⁴⁶ WANG, B. „The sublime subject of history and desublimation in contemporary chinese fiction.“, *Comparative Literature*, 1995, 47(4), s. 330. Dostupné na: <http://search.proquest.com/docview/223126183?accountid=16730>

rétorika z nich urobila robotov bez vlastného myslenia, ktorí sa navzájom špehovali, udávali a týrali. V spisovateľkinej tvorbe podľa Wanga prevláda „morbídna posadnutosť škaredým, odpudivým a nechutným obrazom tela a jeho častí,⁴⁷ a dodáva, že význam groteskných obrazov v jej dielach môžeme chápať ako protipól k postave vznešeného hrdinu socialistického realizmu.

2.7 DIELA BEZ LOGIKY

Väčšina kritikov a literárnych vedcov, ktorí sa zaujímajú o dielo Can Xue tvrdí, že jej príbehy sú nezrozumiteľné, chaotické a chýba im akási vnútorná logika. Duke vo svojej recenzii k autorkinej zbierke poviedok *Dialógy v raji* píše, že čitateľ síce môže pochopiť jednotlivé slová, no porozumieť vetám a následne celému textu je už o niečo zložitejšie.⁴⁸ S jeho tvrdením súhlasí aj Huot, ktorá poznamenáva, že Can Xue pri písaní popiera akúkoľvek systematickosť, čo následne spôsobuje výrazné problémy jej čitateľom pri snahe o spätné dešifrovanie jej príbehov.⁴⁹ Autorka samotná si túto skutočnosť uvedomuje, no napriek tomu odmieta pri svojom tvorivom procese brať ohľad na svojich potenciálnych čitateľov: „Autori ako ja by pri písaní nemali a nemôžu, počítať s čitateľom. Proces písania sa „stráca v šialenstve“: autor nemôže brať do úvahy nič iné, jedine pozorne počúvať hlasy prichádzajúce zhora.“⁵⁰ Táto skutočnosť spôsobuje, že okruh jej čitateľov sa výrazne zúži, keďže nie každý má takú predstavivosť a schopnosť koncentrácie, aby sa vyznal v chaotickej spleti hlasov a vyjadrení, ktoré sa navzájom prelínajú, negujú a protirečia si. „Ak má čitateľ pocit, že kniha je nečitateľná, potom je jasné, že nie je jedným z mojich čitateľov“⁵¹, hovorí autorka.

Yang Xiaobin považuje spisovateľkine cielené vyhýbanie sa písaniu racionálnych a logických príbehov za „priamu obžalobu politickej alebo sociálnej nespravodlivosti“⁵². Prítomnosť viacerých hlasov, z ktorých žiaden nie je schopný čokoľvek objasniť, ako aj prerušovanie plynulosti textu je podľa neho opäť len vonkajším prejavom traumatickej skúsenosti z minulosti.

---

⁴⁷ Tamtiež

⁴⁸ DUKE, M. S. „Can Xue: Dialogues in Paradise.“ (recenzia), *World Literature Today*, 1990, 64(3), s. 524 – 525. Dostupné na: <http://pao.chadwyck.co.uk/PDF/1319558346427.pdf>

⁴⁹ HUOT, M. C. *China's New Cultural Scene: A Handbook of Changes*. Vydanie prvé. Durham and London: Duke University Press, 2000. 272 s. ISBN 0-8223-2445-8 s. 30

⁵⁰ MARX, B. *Modernist Mystery Street*. (online, interview s Can Xue) Dostupné na: <http://www.pri.org/theworld/?q=node/26132>, (2. 6. 2011)

⁵¹ Tamtiež

⁵² YANG 2002, s. 78

V dielach Can Xue veľa krát nenájdeme vysvetlenia, ktoré hľadáme. Nejasné sú napríklad dôvody určitého konania postáv. Keď jej knihy čítame, neustále máme pocit, že nám chýbajú niektoré časti skladačky, čo bráni úplnému pochopeniu diela. „V príbehoch je prerušené spojenie medzi násilnými činmi a ich pohnútkami bez racionálneho vysvetlenia“⁵³, píše Yang Xiaobin, ktorý túto skutočnosť vysvetľuje ako snahu človeka vyrovnať sa s traumatickým zážitkom tak, že úplne poprie jeho existenciu. Preto sa autorka vyhýba opisu zdrojov rôznych emocionálnych problémov tým, že ich jednoducho nespomenie, takpovediac na ne zabudne. Inak povedané, nie je schopná ich zobrazit': „Štýl Can Xue naznačuje neschopnosť zobrazenia. Tým Can Xue naráža na pôvod rozprávačskej deformácie: sebavedomý a jednotný hlas sa následkom historickej traumy rozpadá. Preto nie je v dielach Can Xue strach a nepokoj vygenerovaný ozajstnými útokmi. Can Xue ponúka traumatizovanú spomienku, ktorá nie je schopná vynoriť sa z podvedomia. Úplné a pravé vyslovenie pravdy je preto nemožné a jej zobrazenie sa zdá byť zdeformované a snové.“⁵⁴

Tento znak avantgardnej literatúry - chaotické rozprávanie bez jasne identifikovateľnej dejovej línie - je v autorkinom románe Ulica piatich korení obzvlášť zreteľný.

---

⁵³ Tamtiež s. 79

⁵⁴ Tamtiež s. 80

3 ULICA PIATICH KORENÍ

Román *Ulica piatich korení* dokonale demonštruje iracionalitu literárneho štýlu Can Xue. Vychádza v roku 1988 pod pôvodným názvom *Preniknutie predstavením* v literárnom časopise Svet poviedok. V roku 1990 je publikovaný v Hong Kongu a jeho anglický preklad vychádza o 19 rokov neskôr vo vydavateľstve Yaleskej Univerzity.

Brendan Hughes v recenzii ku knihe okrem iného píše, že : „Ulica piatich korení je román o význame a pôvode identity, o vzťahu medzi jednotlivcom a komunitou, o rozdieloch medzi verejným a súkromným, je kritikou štýlu rozprávania, vzťahu medzi príčinou a následkom, domnienky, že všetko, čo vychádza z ľudskej mysle, môže byť nazývané pravdou.“⁵⁵ Po zoznámení sa s dielom zastávame názor, že táto charakteristika ho veľmi výstižne popisuje. My sa v rozbere sústredíme predovšetkým na tému hľadania identity, ktorá je predmetom našej prvej hypotézy.

3.1 ZÁKLADNÉ ČRTY A STAVBA DIELA

Na to, aby sme sa mohli venovať rozboru diela po jeho významovej stránke, musíme sa najskôr zoznámiť s jeho formálnou podobou. Nasledujúce kapitoly sú preto zamerané na popis základných charakteristík románu, doplnených o rozbor hlavných motívov a symbolov nachádzajúcich sa v texte, čo čitateľovi dopomôže k vytvoreniu ucelenejšieho obrazu o tomto diele. Zároveň budeme hľadať vzťahy súvisiace s nami zadefinovanými cieľmi práce, najmä so znakmi charakteristickými pre avantgardu.

3.1.1 Dej

Pretože Can Xue kladie vo svojich dielach väčší dôraz na jednotlivé obrazy ako na konkrétnu zápletku⁵⁶, je možné aj v tomto prípade celý príbeh veľmi stručne zhrnúť. Dej sa točí okolo postavy záhadnej Pani X, ktorá údajne prežíva sexuálnu aféru s Pánom Q. Prípud cudzoložstva sa tak stáva hlavným ohniskom príbehu a obyvatelia Ulice piatich korení ho zanietene sledujú a komentujú. Každá z postáv prezentuje svoj vlastný názor, s ktorým nikto nepolemizuje, hoci vyjadrenie jednej postavy často absolútne popiera vyjadrenie inej postavy. Od začiatku až po koniec knihy zaznamenáva rozprávač, názory všetkých obyvateľov ulice

⁵⁵ HUGHES, B. *Can Xue's „Five Spice Street“*. Dostupné na: <http://wordswithoutborders.org/book-review/can-xues-five-spice-street/>, (7. 7. 2011)

⁵⁶ ZHU, Y. „Surrealistic approach to life.“, *China Daily*, 2000, s. 9. Dostupné na: <http://search.proquest.com/docview/257796252?accountid=16730>

k danej téme, no keďže sa navzájom vyvracajú, nik netuší, čo je pravda a čo nie. Napriek očakávaniám sa ani na konci knihy nedočkáme jasného a zrozumiteľného rozuzlenia.

3.1.2 Štruktúra textu

Text je rozdelený do dvoch častí. Zjednodušene by sa dalo povedať, že v prvej, s názvom „Predbežné ustanovenia“ nám Can Xue predstavuje hlavné postavy a v druhej, nazvanej „Ako k tomu došlo“, sú spísané názory k prvej časti, pohľady jednotlivých postáv tak na sexuálnu aféru Pani X a Pána Q, ako aj na iné problematiky a rôzne dodatky a vysvetlenia, ktoré však čitateľovi reálne nič neobjasnia. Dielo neobsahuje zvyčajnú zápletku, ani nekončí rozuzlením, naopak, je len záznamom výpovedí jednotlivých postáv, ktoré sú prepojené osobou Pani X a jej milostným pomerom s Pánom Q.

3.1.3 Štýl a jazyk

Pokiaľ sa snažíme zistiť, čo spôsobuje, že texty Can Xue pôsobia chaoticky a nezrozumiteľne, musíme sa zamerať na spisovateľkino vnímanie komunikácie ako takej a významu jazyka.

Zhu Yuan vo svojom článku pre China Daily spomína zvláštne a abstraktné dialógy v novele Ulica žltého blata. Can Xue v nej zobrazuje postavy, ktorých odpovede na otázky sú absolútne irelevantné. Podľa Zhu Yuana ide o spôsob, ktorým sa autorka snaží vyjadriť paradox jazyka: „Na jednej strane môžu ľudia vďaka jazyku komunikovať, na druhej strane ich jazyk uzatvára do stereotypného modelu myslenia a zabraňuje im v efektívnej komunikácii.“⁵⁷ Can Xue sa tak snaží odhaliť neschopnosť ľudí komunikovať medzi sebou, a teda ich neporozumenie si, tak v nedávnej čínskej histórii, ako aj v každodennom živote. Rovnakú schému použila aj pri tvorbe novely Ulica piatich korení. Yang Xiaobin vo svojej publikácii píše: „Keďže podľa Can Xue sa komunikácia rovná chaosu, jazyk nie je nikdy dostredivou silou zameranou na význam, ale odstredivou silou, ktorá sa nenávratne vzdáva od reality. Preniknutie predstavením najnápadnejšie zaznamenáva túto odstredivú silu.“⁵⁸

Pri čítaní Ulice piatich korení sa ocitáme v šialenom zhluku protichodných vyjadrení a špekulácií, z ktorých nijaká nie je pravdivá, no zároveň sa každá javí byť možná. Can Xue vytvára fiktívny svet, v ktorom nič nestojí na pevnej báze a žiadna z informácií nie je garantovaná. Príbeh je zaznamenaný formou, v ktorej sa prelínajú výpovede jednotlivých

---

⁵⁷ ZHU 2000

⁵⁸ YANG 2002, s. 136

postáv tak, že čitateľ si nemusí všimnúť zmenu, pri ktorej prechádza rozprávanie z úst hlavného rozprávača na jednu z postáv a hlavný zmysel mu tak donekonečna uniká.

Takýto chaotický štýl rozprávania je jednou zo základných charakteristík avantgardných diel. Spôsob akým svoje diela formuje Can Xue je obzvlášť jedinečný a výrazne komplikovaný. Dvoma základnými zdrojmi nezrozumiteľnosti textu v prípade Ulice piatich korení je prítomnosť navzájom si protirečiacich tvrdení, ktorých pravdivosť nie je overiteľná, a prítomnosť viacerých pozornost' rozptyľujúcich vedľajších rozprávání s nejasnými prechodmi medzi nimi a hlavným príbehom.

3.1.3.1 Nerozhodnuteľnosť

Problém s porozumením textu nastáva vo chvíli, keď si uvedomíme, že vyjadrenia postáv sa vzájomne negujú a nie je možné určiť, ktorá z postáv v texte je natoľko dôveryhodná, že by sme o jej výpovede mohli oprieť naše vlastné domnienky. Fokalizácia príbehu je „uhol pohľadu, ktorý je verbalizovaný rozprávačom“⁵⁹, teda fokalizátorom, a „môže ostať pevná v celom rozprávaní [...], no môže sa tiež striedať medzi dvoma dominantnými fokalizátormi [...], či sa pohybovať medzi viacerými fokalizátormi [...]“⁶⁰. Takáto striedavá fokalizácia je základnou charakteristikou románu Ulica piatich korení.

Na to, aby sme mohli podobný text dekodovať, je nutné zistiť, ktorý z fokalizátorov má v texte najvyššiu autoritu, a teda je najdôveryhodnejší. „V zložitejších prípadoch je jediný autoritatívny vonkajší fokalizátor nahradený pluralitou ideologických pozícií, ktorých platnosť je teda z princípu pochybná. Niektoré z týchto pozícií sa môžu celkom či čiastočne kryť, iné si môžu vzájomne odporovať [...].“⁶¹ Podľa Rimmon-kenanovej je nespoľahlivý rozprávač ten, „o ktorého rozprávaní príbehu a/alebo komentároch k nemu má čitateľ dôvod pochybovať. [...] Hlavným zdrojom nespoľahlivosti sú rozprávačove obmedzené vedomosti, jeho osobná angažovanosť a problematický rebríček hodnôt“⁶². Už fakt, že v románe Ulica piatich korení sú všetky postavy do príbehu osobne zaangažované, teda značne spochybňuje ich dôveryhodnosť. Rimmon-kenanová ďalej hovorí, že „pri mnohých textoch je veľmi ťažké rozpoznať, či je rozprávač spoľahlivý alebo nespoľahlivý a ak je nespoľahlivý, do akej miery. Pri niektorých textoch – ktoré by sme mohli nazvať nejednoznačným rozprávaním – je takéto

---

⁵⁹ RIMMON-KENAN, S. *Poetika vyprávění*. Z angl. prel. Vanda Pickettová. Vydanie prvé. Brno: Host, 2001. 176 s. ISBN 80-7294-004-x s. 78

⁶⁰ Tamtiež s. 83

⁶¹ Tamtiež s. 88

⁶² Tamtiež s. 107

rozhodnutie nemožné, keďže tieto texty stavajú čitateľa do pozície neustálej oscilácie medzi vzájomne sa vylučujúcimi alternatívami⁶³.

Tón, v akom sa nesie celé chaotické rozprávanie, udáva hneď prvý odstavec prvej kapitoly: „Čo sa týka veku Pani X, názory naň sa tu na Ulici piatich korení líšia. Tip jedného je rovnako dobrý ako tip iného. Existuje minimálne 28 rôznych názorov. Na jednej strane má približne 55 (nateraz povedzme, že 50) a na strane druhej má 22.“⁶⁴ V podobnom duchu je písaný celý text a pri každej otázke je čitateľ konfrontovaný s niekoľkými nejednotnými pohľadmi, pričom nič nenaznačuje, ktorý by mal byť ten správny. Napríklad názory na to, v čom spočívajú nočné tajomné aktivity Pani X, vyzerajú nasledovne: „[...] jeden povedal, že v dome vyrába dynamit a chystá sa zapáliť nálož na verejných záchodoch; jeden povedal, že chová škorpióny a plánuje sa pomstiť ľuďom, ktorí o nej hovorili; jeden povedal, že praktikuje určité „umenia“ a môže doviest' človeka do hrobu jednoducho použitím idiodynamiky; a napokon ďalší, ktorý sa považoval za bystrého, povedal, že pracuje na tom, aby sa stala neviditeľnou [...].“⁶⁵

V situácii, kedy je takmer nemožné rozlúštiť význam textu, hovoríme o tzv. nerozhodnuteľnosti, prípadne nečitateľnosti, ktorá je „považovaná za charakteristiku literatúry obecné“⁶⁶, a znamená, že „pri niektorých textoch (obzvlášť moderných) sa zdá, že sú vytvorené tak, aby zabránili čitateľovi v sformovaní „konečnej hypotézy“ či akéhokoľvek celkového zmyslu tým, že jednotlivé prvky textu si odporujú alebo sa navzájom rušia bez toho, aby vytvorili jasne protikladné možnosti.“⁶⁷ Ak sú preto diela Can Xue označované za nečitateľné, nejedná sa o označenie neoprávnené a román Ulica piatich korení je toho jasným dôkazom.

3.1.3.2 Rozprávanie v príbehu

Vo väčšine príbehov nájdeme viacero naratívnych rovín. Určitá postava môže rozprávať príbeh, v rámci ktorého sa objaví ďalšia postava, ktorá rozpráva ďalší príbeh, a tak ďalej: „Každé vnútorné rozprávanie je podriadené rozprávaniu, do ktorého je zasadené. V takejto hierarchickej rovine je najvyššia rovina tá, ktorá je priamo nadradená prvotnému rozprávaniu a týka sa jeho rozprávania.“⁶⁸

---

⁶³ Tamtiež s. 109

⁶⁴ CAN 2009, s. 3

⁶⁵ Tamtiež s. 19

⁶⁶ RIMMON-KENAN 2001, s. 128

⁶⁷ Tamtiež s. 128

⁶⁸ Tamtiež s. 98

V našom prípade je hlavným príbehom sexuálna aféra Pani X a Pána Q a vnútornými rozprávami sú následne kratšie príbehy ostatných obyvateľov Ulice piatich korení. Na prechod z jednej naratívnej roviny do druhej by mal byť čitateľ nejakým spôsobom upozornený. „Niekdedy však nie je prechod označený a samostatnosť jednotlivých rovín je tak porušená“⁶⁹, ako je to často aj v prípade tohto románu. Napríklad v kapitole „Niekoľko názorov na začiatok príbehu“ sa má postupne niekoľko postáv vyjadriť k tomu, ako sa začala aféra medzi Pani X a Pánom Q. V skutočnosti však ani jedna nepovie nič k téme a po pár vetách sa každá začne venovať vlastným problémom, pričom čitateľ stále čaká, že budú aspoň trochu súvisieť s hlavným príbehom. Jedná sa však mnohokrát o príbehy úplne vytrhnuté z kontextu. Čitateľ sa snaží hľadať v nich nejaký zmysel, prípadne prepojenie s hlavnou osou, osobne sa však domnievam, že mnohé z nich, slúžia len na zavádzanie čitateľa a v diele skutočne nijaký význam nemajú.

Aj z tohto dôvodu si román vyžaduje kvalifikovaného čitateľa, ktorý je schopný vyhodnotiť jednotlivé rozprávania a ich dôležitosť vo vzťahu k významu celého diela.

3.1.4 Pomenovanie postáv

V literárnych dielach 20. storočia výrazne stúpa význam väzby medzi menom postavy a zmyslom celého textu, čo je črta obzvlášť typická pre komické, satirické, parodické a alegorické diela.⁷⁰

V románe Ulica piatich korení sú hlavné postavy – Pani X a Pán Q – označené iniciálou, s čím sa európsky čitateľ stretáva napríklad v dielach Franza Kafku (*Zámok*, *Proces*, atď.), či v Beckettovom *Nepomenovateľnom*⁷¹, pričom obaja títo autori boli pre Can Xue, ako sama pripúšťa, výraznou inšpiráciou. Ako tvrdí Hodrová: „Prostredníctvom poetiky mien nám text [...] dáva k dispozícii kľúč k svojej interpretácii“⁷². Tak ako môže byť K. v Kafkovom *Zámku* iniciálou autora, alebo obrazom „každého“, či „kohokoľvek“⁷³, tak môžeme vnímať X v mene Pani X ako „neznámu“, ktorou pre nás až do konca príbehu zostáva, a zároveň ako všeobecnú formu, do ktorej je možné zasadiť ktorúkoľvek konkrétnu osobu, vrátane autorky samotnej.

Bezmennosť býva síce väčšinou spätá so stratou identity, podľa Hodrovej sa však môže rovnako stať východiskom k hľadaniu pravej identity, keďže „tento stav môže byť pre

---

⁶⁹ Tamtiež s. 100

⁷⁰ HODROVÁ, D. a kol. *Na okraji chaosu... Poetika literárneho diela 20. storočia*. Vydanie prvé. Praha: Torst, 2001. 865 s. ISBN 80-7215-140-1 s. 600-601

⁷¹ Tamtiež s. 602, 605

⁷² Tamtiež s. 604

⁷³ Tamtiež s. 602-603

postavu čímsi oslobodzujúcim, pretože meno akoby skutočnú identitu zastieralo⁷⁴. Hodrová tiež spomína, že takýto spôsob pomenovania, tj. redukcia mena, môže odpovedať nejednoznačnému, otvorenému zmyslu daného príbehu.⁷⁵

Ostatné postavy v románe sú pomenované apelatívami. Jedná sa o mená motivované konkrétnou vlastnosťou postavy, jej povoláním, postojom, a pod⁷⁶. Stretávame sa napríklad s postavou Baníka (meno-profesia), Starou vdovou s malým čiernym plstným klobúkom (meno-vzhľad), či s Lenivou pani (meno-vlastnosť). Ďalšími postavami sú Vdova, Manžel Pani X, Dobrý priateľ manžela Pani X, Kolegyňa Pani X, atď.

V menách postáv sa zrkadlí ich všednosť. Každá jedna je prototypom odpozorovaným z každodenného života. Napríklad Lenivá pani, je jasným negatívnym symbolom ľudskej apatie a nečinnosti a Vdova zase predstieranej cudnosti, či dokonca puritánstva. Dovolím si tvrdiť, že Can Xue sa sama stotožňuje s touto skupinou postáv a do Pani X vkladá svoje nesplnené túžby a tak ju robí nie len ideálom obyvateľov Ulice piatich korení, ale predovšetkým svojim vlastným. Nakoniec, sama to priznáva v rozhovore s Marxom, keď hovorí, že kus svojej osobnosti vložila do každej z postáv v knihe, a tak, ich prostredníctvom, akoby zažívala seba samu.⁷⁷

3.1.5 Sex

Sexuálna problematika je základným motívom, okolo ktorého sa rozprávanie točí. Pani X je ženou, po akej túžia všetci muži a akou by chceli byť všetky ženy a jej sexuálna aféra s Pánom Q je ich tajnou túžbou, na ktorej splnenie nemajú dostatočnú odvahu. Každá postava v románe charakterizuje seba samu v prvom rade tým, že popíše svoju sexuálnu príťažlivosť v porovnaní s atraktivitou Pani X.

Vdova, dominantná postava na Ulici piatich korení, ktorá je prototypom bežného obyvateľa ulice, z čoho tiež pramení jej výsadné postavenie, je vraj niekoľkonásobne príťažlivejšia ako Pani X a mohla by mať ktoréhokoľvek muža vrátane milenca Pani X, pokiaľ by chcela. Je však hrdá na to, že od smrti svojho manžela, ktorý ostal impotentný krátko po svadbe a následne skončil, sa neoddala nijakému mužovi, hoci záujemcov bolo údajne neúrekom. Lenivá žena tvrdí, že ona bola prvá, o ktorú sa Pán Q zaujímal, no bola príliš unavená na to, aby zareagovala. Manželka Dobrého priateľa manžela Pani X zase žiarlila na Pani X natoľko, že napokon začala sama podvádzať svojho muža so Starým

⁷⁴ Tamtiež s. 610

⁷⁵ Tamtiež s. 605

⁷⁶ Tamtiež s. 608

⁷⁷ MARX, B. **Modernist Mystery Street**. (online, interview s Can Xue) Dostupné na: <http://www.pri.org/theworld/?q=node/26132>, (2. 6. 2011)

Mengom a tak ďalej.⁷⁸ Ich vnútorná nespokojnosť a z nej vyplývajúca závisť ich nútia detailne pozorovať vzťah Pani X a jej milenca a predstavovať si seba samých na jej mieste. Ako povedala Lenivá žena: „Po tom, čo si predstavíme čarovný vzťah medzi X a Q, zasadíme tiež seba do pozície Pani X a porovnávame sa s ňou, pochabo zvažujúc naše silné stránky a žasnúc nad tým, o koľko sme lepší ako ona, a ako prešťastne by sme sa cítili, keby sme sa dostali do vzťahu s Pánom Q.“⁷⁹

Napriek tomu ostávajú všetky postavy až do konca knihy pasívne, vynímajúc zopár výnimočných prípadov. Napríklad keď prídu s myšlienkou, napodobniť striptíz Pani X použitím improvizácie a živého divadla, čo vedie k tomu, že sa ľudia začnú na ulici spontánne objímať, bozkávať a „dvaja si to dokonca namieste rozdali“⁸⁰. „Celý čas sme boli príliš miestni, neschopní užívať si život, akoby sme žili väčšinu svojich životov pre nič. Nič sme nedosiahli: mohli sme len závidieť. Závist’ je tá najhoršia vlastnosť indikujúca impotenciu. Zdá sa, že by sme mali do našej morálky pridať nejaké nové veci, inak budeme nemoderní“⁸¹, vyjadrili sa dvaja účastníci tohto divadla, no na druhý deň sa na Ulici piatich korení vrátilo opäť všetko do pôvodných koľají.

Can Xue v nepublikovanom rozhovore pre Chinese Literature Today hovorí: „Myslím, že celý príbeh je diskusia o tom, ako sa môžu sexuálne túžby voľne prejaviť v spoločnostiach. A tiež je opisom bolesti ľudských bytostí a ich vnútorného boja, keď ich nemôžu slobodne prejaviť. Hoci sa zdá, že všetci v tomto príbehu zlyhali, myslím, že v určitom zmysle to dokázali – v ich rozpravách o sexe, v ich vulgárnom sledovaní a v ich rozpalených fantáziách o Pani X. Áno, máte pravdu. Ona je zdrojom všetkých túžob Ulice piatich korení – to preto, že je symbolom a nie reálnym človekom.“⁸²

3.1.6 Čiastočný sumár

V tejto časti sa z pohľadu cieľov mojej bakalárskej práce podarilo identifikovať a popísať nasledujúce črty čínskej literárnej avantgardy: použitie netradičnej rozprávačskej techniky (nelineárny postup) (5.1.2) a nejednoznačné a chaotické rozprávania bez príbehu (5.1.3).

Zároveň sa v kapitole „Pomenovanie postáv“ začínajú pomaly zjavovať náznaky, smerujúce k potvrdeniu prvej hypotézy, ktorou je téma hľadania identity (5.1.4). Bližšiemu

---

⁷⁸ CAN 2009, s. 100-125

⁷⁹ Tamtiež s. 106

⁸⁰ Tamtiež s. 94

⁸¹ Tamtiež s. 94

⁸² GRIFFITH, J. **The aesthetic activity in modern fiction.** (online, nepublikované interview s Can Xue) Dostupné na: <http://web.mit.edu/ccw/can-xue/files/CanXue-Interview.pdf>, (2. 9. 2011)

rozboru významu symbolu X v mene hlavnej predstaviteľky sa budem venovať v nasledujúcej časti.

3.2 ROMÁN O HĽADANÍ ĽUDSKEJ IDENTITY?

V románe Ulica piatich korení je téma ľudskej identity prítomná v osobe Pani X, ktorá sa síce pozerá očami, ale nevidí reálny svet okolo seba, je uzavretá do svojho mikrosveta a minimalizuje svoje kontakty s komunitou, nechce byť identifikovateľná okolím, ale na druhej strane sa intenzívne snaží identifikovať sama pred sebou a to prostredníctvom okultných aktivít, ktoré spočívajú v pozeraní sa do zrkadiel a mikroskopov. Už z jej mena je zrejmé, že môže byť hocikým. Symboly súvisiace s hľadaním identity sa pokúsim rozobrať v tejto časti.

3.2.1 Symboly

3.2.1.1 X

Hoci je Pani X hlavnou protagonistkou románu, dôveryhodných informácií o nej máme len veľmi málo. Každá sekundárna postava prichádza so svojším vyjadrením, ktorého hodnovernosť je nanajvýš pochybná. Isté však je, že „naša Pani X by mohla byť najmenej stálou a najviac nepredvídateľnou osobou, ktorej každý čin a slovo je nevysvetliteľnou hádankou. Nijaká skúsenosť či bežné poznanie neporadí ako k nej pristupovať. Mali by ste ju brať ako mimozemšťana“⁸³.

Význam písmena X v pomenovaní hlavnej protagonistky sme načrtli už v kapitole „Pomenovanie postáv“. John Madera v recenzii ku knihe rovnako vyjadruje názor, že už v samotnom mene hlavnej predstaviteľky vidieť snahu Can Xue vyjadriť anonymitu a určité tajomno, ktoré v sebe táto postava nesie, a úsilie „povýšiť jej vlastný charakter do role mýtu, symbolu a archetypu“⁸⁴. Zároveň sa zamýšľa nad tým, či by nebolo možné Pani X chápať aj ako ďalší z autorkiných pseudonymov, a teda ako zobrazenie jej vlastných vnútorných túžob. V poslednej kapitole je Pani X priamo označená za takýto symbol a čitateľ je vyzývaný k tomu, aby venoval pozornosť významu slova symbol: „Je to len forma, matica, neurčitá matica.“⁸⁵ Otázkou preto ostáva, čo symbolizuje.

---

⁸³ CAN 2009, s. 92

⁸⁴ MADERA, J. *Five Spice Street by Can Xue*. Dostupné na: <http://quarterlyconversation.com/five-spice-street-by-can-xue-review>, (7. 7. 2011)

⁸⁵ CAN 2009, s. 318

Ako hovorí Can Xue v rozhovore s Marxom, Pán Q a Pani X reprezentujú dušu: „Ktokoľvek, kto je „frustrovaný“ bežným životom, no stále je jedným z tých, ktorí sa usilujú hľadať duchovný život, pocíti ich silu. Každý jeden „nikto“ na Ulici piatich korení je projekciou z môjho každodenného života a tak ako ja, aj oni vedú prostý život slepeho človeka. Ale akonáhle sa objaví Pani X, tento uzlík svetla, môj celý život sa vyjasní.“⁸⁶

Pani X je stelesnením našich skrytých túžob, našim ideálom. Má schopnosť a odvahu zistiť, čo v živote ju robí šťastnou a predovšetkým konať. Svet je však podľa Can Xue plný prostých obyčajných ľudí, ktorí sa vysmievajú ideálom: „Pretože tento ideál je príliš vzdialený a v podstate neuchopiteľný, preklínajú ju, odmietajú ju. No toto všetko je len na povrchu. V hĺbke ich srdca je X tým ideálom, ich impulzom rozprávania, ich impulzom, vďaka ktorému žijú ďalej“⁸⁷.

3.2.1.2 Zrkadlo

Zrkadlo je jedným z dominantných symbolov modernistickej literatúry a obzvlášť obľúbeným symbolom Jorge Luis Borgesa, jedného z hlavných autorov, ktorých dielo priamo ovplyvnilo literárnu tvorbu Can Xue. Ulica piatich korení nie je jediným dielom Can Xue, v ktorom sa tento symbol objavuje. Nachádzame ho napríklad v poviedke Hala (*Dating*; 大廳) či novele Starý plávajúci oblak. V novele Jablň v uličke je pozeranie sa do zrkadla záľubou niektorých postáv, vrátane rozprávača, čo sa nápadne blíži funkcii, ktorú zrkadlo nadobúda v románe Ulica piatich korení.⁸⁸

Zrkadlo zvykne byť „v súvislosti s obrazovou a reflektujúcou funkciou myslenia symbol poznania, sebaznania, vedomia pravdy a jasnosti.[...] Vo výrokoch sa stretávame s prirovnaním očí alebo tváre k zrkadlu duše“⁸⁹. Táto definícia vystihuje aj spisovateľkino vnímanie tohto symbolu: „Vďaka existencii zrkadiel v dielach sa bude dobrý čitateľ často cítiť nútený pozeráť sa do nich. Musí im čeliť, inak nikdy nebude schopný preniknúť do diela. Keď sa do nich pozrie, možno sa pozeranie stane púťou. Pokračuješ v precvičovaní (pozeraní); prenikáš do seba hlbšie a hlbšie. Za ten čas sa tvoj duchovný svet stáva väčším a väčším.“⁹⁰

⁸⁶ MARX, B. **Modernist Mystery Street**. (online, interview s Can Xue) Dostupné na: <http://www.pri.org/theworld/?q=node/26132>, (2. 6. 2011)

⁸⁷ Tamtiež

⁸⁸ ZHU 2000

⁸⁹ BECKER, U. *Slovník symbolů*. Z nem. prel. Petr Patočka. Vydanie prvé. Praha: Portál, 2002. 360 s. ISBN 80-7178-612-8 s. 339

⁹⁰ GRIFFITH, J. **The aesthetic activity in modern fiction**. (online, nepublikované interview s Can Xue) Dostupné na: <http://web.mit.edu/ccw/can-xue/files/CanXue-Interview.pdf>, (2. 9. 2011)

Ak je Ulica piatich korení naozaj románom o hľadani identity⁹¹, je zmysluplné vnímať zrkadlo ako prostriedok, ktorý nám umožňuje skúmať vlastné vnútro, spoznávať seba samého, naše túžby a potreby. Odzrkadľuje to, čo nosíme v sebe, respektíve to, čo v sebe nosí Pani X, ktorá by však mohla byť kýmkoľvek z nás. Do kontrastu so snahou Pani X o prehlbovanie svojho duchovného života autorka stavia pasivitu obyvateľov Ulice piatich korení, ktorú podľa Zhu Yuana najlepšie vystihuje čínsky spisovateľ Wang Meng (王蒙), ktorý hovorí, že „niekedy sa ľudia, a obzvlášť mestskí obyvatelia, uspokojia so svojou každodennou rutinou, s normálnymi vzťahmi medzi nimi a ostatnými ľuďmi, medzi nimi a tým čo sa deje okolo a medzi nimi a ich vnútornými pocitmi“, a dodáva: „Výsledkom je, že stratia schopnosť prenikať do svojich vnútorných svetov.“⁹²

3.2.1.3 Mikroskop

Pozeranie sa do mikroskopu je ďalšou z tajomných aktivít Pani X. Opäť sa spája so snahou o hľadanie podstaty vlastného bytia. „Mikrokozmos je svet v malom, opak makrokozmu. Je to svet malých útvarov, mierok, malých častíc, atómov a pod.“⁹³, a teda je tým, čo pozorujeme pod mikroskopom a „podľa Hildegardy z Bingen, Giordana Bruna, Leibniza a mnohých ďalších, zvlášť v renesancii (napr. Agrippa z Nettesheimu), tiež označenie ľudskej duše“⁹⁴. Keď sa teda Pani X venuje pozeraniu do mikroskopu, v podstate opäť len skúma detaily vlastnej duše.

3.2.1.4 Oči

Postavy Can Xue mávajú často problémy s očami. Bežne sa v jej dielach objavujú ľudia s napuchnutými očami, s jačmeňom na oku, s vypuklými očami, zaslzenými očami a pod. Väčšinou sa jedná o defekt, ktorý bráni oku, ako hlavnému orgánu zmyslového vnímania, v normálnom zdravom nazeraní na svet. Krajným prípadom takéhoto prístupu je rovno slepota dotknutej postavy. Keď má človek problémy s očami, dochádza k neschopnosti vnímania.⁹⁵

Nech už sú názory obyvateľov ulice na Pani X akokoľvek odlišné, v jednom sa zhodujú: má zvláštne oči. Hneď na začiatku knihy sa dozvedáme, že „v skutočnosti Pani X nepozera na

---

⁹¹ HUGHES, B. *Can Xue's „Five Spice Street“*. Dostupné na: <http://wordswithoutborders.org/book-review/can-xues-five-spice-street/>, (7. 7. 2011)

⁹² ZHU 2000

⁹³ *Mikrokozmos*. Dostupné na: <http://sk.wikipedia.org/wiki/Mikrokozmos>, (5. 10. 2011)

⁹⁴ BECKER 2002, s. 174

⁹⁵ WANG, B. „The sublime subject of history and desublimation in contemporary chinese fiction.“, *Comparative Literature*, 1995, 47(4), s. 330
Dostupné na: <http://search.proquest.com/docview/223126183?accountid=16730>

ľudí svojimi očami“⁹⁶. Zrak sa jej vracia až potom, čo sa začne stýkať s Pánom Q. Ona sama však hovorí: „Existujú veci, ktoré som videla po celý čas, len som sa na ne nepozerala, to je všetko.“⁹⁷; „Môžem vidieť čokoľvek chcem. O nič nejde. Zrak ako taký nie je v skutočnosti dôležitý.“⁹⁸

Zatvárať pred niečím oči znamená, že nechceme vidieť realitu takú aká je: „Nielenže sa okolo seba nepozera očami, ona s ľuďmi ani nehovorí. Niekedy sa zdá, že sa s vami rozpráva a má obzvlášť zaniatený výraz a vzápätí si všimnete, že vôbec nehovorí s vami, ale cez vás, či dokonca sama so sebou. [...] Je to jej zbraň, ktorou sa vyrovnáva so svetom.“⁹⁹ Jedným z avantgardných znakov je neschopnosť zobrazenia reality. Môžeme preto neochotu Pani X pozeráť sa na reálny svet, ktorý ju obklopuje, chápať aj ako paralelu k neochote Can Xue pripustiť existenciu traumatických zážitkov (tj. realitu), tým, že sa na ne nebude pozeráť, teda, ich poprie. V totalitnej spoločnosti, kde bol pocit strachu zreteľne prítomný, sa ľudia často stiahli do seba a vyhýbajúc sa pozeraniu sa naokolo dúfali, že ani ich si nikto nevšimne. Išlo o obranný mechanizmus. V takomto prípade, by sme slepotu Pani X mohli vnímať aj ako prejav takéhoto strachu, čo by podporilo našu hypotézu, že Ulica piatich korení, je spoločensko-kritický román.

Slepota však nemusí byť vždy negatívnym symbolom: „Jednookosť, podobne ako slepota, krívanie alebo hrb, je väčšinou znamením určitého obmedzenia a jednostrannosti, ale tiež výrazom schopností zvláštneho druhu.“¹⁰⁰ Pani X je jediná z obyvateľov Ulice piatich korení, ktorá sa zaujíma o svoju dušu a snaží sa ju kultivovať. V tom spočívajú jej zvláštne schopnosti, o ktorých všetci donekonečna špekulujú, no nik ich nedokáže pomenovať a porozumieť im. Odmieta komunikovať s okolím a zapájať sa do kolektívnych aktivít, zatvára oči pred realitou a svoj „zrak“ zameriava výhradne na svoje vnútro.

Symbol oka v diele preto možno chápať minimálne v troch rovinách: 1. Zrak ako prostriedok k hľadaniu ľudskej identity; 2. Slepota ako prejav snahy o popieranie existencie traumatizujúcej skutočnosti; 3. Slepota ako spôsob obranného mechanizmu vyplývajúceho zo strachu, ktorému čelí človek žijúci v totalitnej spoločnosti.

---

⁹⁶ CAN 2009, s. 16

⁹⁷ Tamtiež s. 171

⁹⁸ Tamtiež s. 173

⁹⁹ Tamtiež s. 87

¹⁰⁰ BECKER 2002, s. 197

3.2.2 Čiastočný sumár

Na základe rozboru symbolov prevažujúcich v diele sme sa dozvedeli, že Pani X je v románe kľúčovou osobou predovšetkým z dvoch dôvodov: 1. Je symbolom zosobňujúcim ľudské ideály; 2. V jej správaní je naznačený spôsob akým možno pátrať vo svojej duši. Oba body podporujú našu domnienku, že sa jedná o román tematicky zameraný na hľadanie identity. Pani X sa na jednej strane snaží rôznymi spôsobmi hľadať seba samu, na druhej strane je vzorom pre ostatných obyvateľov ulice, ktorých pohľad na život do značnej miery ovplyvňuje, čo ich núti k zamýšľaniu sa nad ich vlastným bytím a nad tým, či naozaj sú tými, ktorými by v skutočnosti chceli byť.

Symbol oka v románe niekoľko krát mení svoju podobu a aj význam a jeho vysvetlenie neostáva vždy jednoznačné a jednoduché. Ja som sa pokúsila o výklad jeho významu z hľadiska jeho prepojenosti s mojimi dvomi základnými hypotézami. Súvisieť, ako som naznačila vyššie, by mohol s obomi. Navyše by sa mohol spájať aj s jedným zo znakov avantgardy a to s neschopnosťou vnímania a zobrazovania reality.

3.3 ULICA PIATICH KORENÍ AKO OBRAZ SPOLOČNOSTI

Mnohí západní literárni kritici, napriek odmietavému postoju Can Xue k podobným výkladom jej diela, vnímajú tento román ako ostrú kritiku spoločenskej situácie v Číne. Nakoľko sú ich domnienky opodstatnené sa pokúsim zistiť v nasledujúcej časti.

Hoci sa avantgardní autori vyhýbajú priamemu zobrazovaniu spoločnosti a zameriavajú svoju pozornosť na jednotlivca, jeho citové prežívanie a psychiku, v texte sa nachádza príliš veľa dvojzmyselných pasáží silno evokujúcich čínsku realitu nedávnej minulosti na to, aby ich prítomnosť mohla byť náhodná.

3.3.1 Paranoja

Počas Kultúrnej revolúcie boli triedni nepriatelia prenasledovaní, väznení a týraní tak fyzicky ako aj psychicky. V tom období si nikto nemohol byť istý svojou bezpečnosťou. Stačilo málo a z obyčajného človeka sa stal triedny nepriateľ, prenasledovaný a štvaný mocou. Ľudia vtedy svoju úlohu, vyplieniť z Číny živly spochybňujúce socialistickú ideológiu, ktorú im zveril sám predseda Mao, brali doslovne. Navyše, mnohí sa s touto úlohou stotožnili a bez akýchkoľvek zábran udávali svojich susedov, kolegov či priateľov. Číňania žili v neustálom strachu a úzkosti, dôvera medzi ľuďmi viac neexistovala. Ulica piatich korení je obrazom takejto paranoidnej spoločnosti.

Postavy v diele bez prestávky špehujú Pani X, pretože sa vymyká ich predstave o bežnom obyvateľovi ulice a nie je ochotná nadviazať kontakt s komunitou a štandardným spôsobom sa začleniť do ich radov: „Mladý baník raz zašiel k Pani X a „taktne načal tému“ pozývajúc ju, „aby sa stala súčasťou zopár spoločenských aktivít“, no ona sa „nekompromisne zasmiala“ a opäť sklonila hlavu aby sa pozrela do mikroskopu [...]. Rok za rokom sa míňali a Pani X s manželom sa stále nezúčastňovali zhromaždení, stále pevne zatvárali svoje dvere.“¹⁰¹ Takéto správanie sa, v spoločnosti kde „záležitosť jedného je záležitosťou všetkých“¹⁰², je nepochopiteľné a neprijateľné: „Denne sme sa nezaujímali o nič iné, len o záležitosti druhých ľudí a podľa toho sme si plánovali vlastné akcie. Mohli by sme pôsobiť úzkoprso a krátkozrako a akoby sme sa nezaujímali o nič iné, len o svoje malé svety. V skutočnosti sme boli vysoko idealistickými súdruhmi v tom istom tábore. Náš malý svet bol mikrokozmos vonkajšieho sveta. Každá individuálna snaha bola tiež snahou kolektívnou.“¹⁰³ Pani X však spoločenský život nezaujímal, pretože „jej vnútorný život bol natoľko bohatý a šťastný, že nevidela dôvod na to, aby sa zaoberala vonkajšími záležitosťami“¹⁰⁴. V ich očiach bola hrozbou, pretože svojim správaním, aktivitami a rečami dávala negatívny príklad ďalším generáciám: „Všetko čo urobili [Pani X a jej manžel], robili so zámerom zničiť sociálny systém Ulice piatich korení.“¹⁰⁵

Pri čítaní podobných riadkov sa človek neubráni predstave totalitnej spoločnosti. Pani X je živlom, ktorý sa ideologicky nestotožňuje s komunitou žijúcou na tejto ulici a poľahky si možno predstaviť jej členov, ako ju udávajú príslušným orgánom.

3.3.2 Kultúrna revolúcia

V celom texte sú roztrúsené poznámky odkazujúce na realitu z obdobia Kultúrnej revolúcie. Je to zreteľne vidieť už na samotných názvoch kapitol, ako napríklad „Zlyhanie prevýchovy“, či „Ako sme odvrátili to negatívne a zvolili Pani X našou predstaviteľkou“.

Za príklad parodovania ideologických kampaní môžeme považovať časť, keď Dr. A navrhuje elite, aby sa medzi chlapmi zmobilizovala kampaň, ktorá by propagovala mužnosť¹⁰⁶. Osud Spisovateľa, ktorý sa snaží zaznamenávať názory jednotlivých postáv a spisuje dielo, ktoré následne s hrdosťou prezentuje elite na jednom z pravidelných zhromaždení, a po tom, čo jeho text všetci zavrhnú, je nútený „zniest“ ponížovanie, verejne

---

¹⁰¹ CAN 2009, s. 65-66

¹⁰² Tamtiež s. 133

¹⁰³ Tamtiež s. 133

¹⁰⁴ Tamtiež s. 255

¹⁰⁵ Tamtiež s. 67

¹⁰⁶ Tamtiež s. 220

priznať svoje previnenie a vymazať najostrejšiu časť textu. Tiež zaručil, že nič podobné sa viac nezopakuje a vždy bude čestný a bude rešpektovať ostatných¹⁰⁷ a „s veľkou bolesťou sa opakovane podrobil sebakritike“¹⁰⁸, je zase kritikou komunistickej cenzúry a neľudských praktík psychickej tyranie, ktorým boli v 60. a 70. rokoch 20. storočia v Číne vystavovaní tzv. triedni nepriatelia. Fyzické násilie Kultúrnej revolúcie opisuje Dr. C: „Jedného dňa, v pokojnom stave, keď som bol zahĺbený do abstraktných myšlienok a na tvári som mal jemný úsmev, pocítil som neznesiteľnú bolesť v chodidlách. Takmer som omdlel. Moje myšlienky boli prerušené. Zdola som začul hlasný krik. S mojou manželkou v čele ma skupina ľudí pichala ostrými bambusovými palicami. Kričali: „Zhod'te túto hromadu konského trusu zo strechy.“ Tiež povedali: „Ten smradľavý pošuk zo strechy sa dostal do hrnca na varenie.“ Pošuk „bol smrad verejného nepriateľa obyvateľov Ulice piatich korení“. Ich krik bol hlasnejší a hlasnejší. Nebolo možné ubrániť sa ich útokom. Niekoľko krát ma udreli po krku, hrudi a zadku. Moja krv stekala dole.“¹⁰⁹

Je síce možné, že tieto úryvky Can Xue nevložila do diela s konkrétnym zámerom, ako sama naznačuje, no krajne nepravdepodobné. Ich prítomnosť v texte je evidentná. Neochota autorky pripustiť ich prípadný kritický charakter, môže vyplývať z faktu, že dodnes žije v komunistickej Číne a jednoducho si nemôže dovoliť byť „príliš“ úprimná.

3.3.3 Maove prejavy

Pre Can Xue bola kolektívna rétorika stranického vedenia v rámci politických kampaní zdrojom traumatických skúseností.¹¹⁰ Naoko vznešené ideály komunistických propagandistických prejavov šírené vzletnými sloganmi, boli obyčajným populizmom, za ktorým sa skrýval ich skutočný zámer. Realita sa nestotožňovala s obsahom týchto prejavov. Ľudia samotní následne bez rozmyšľania šírili tieto slogany ďalej, a čo je horšie, riadili sa nimi bez toho, aby si uvedomovali ich ničivú silu. Jazyk, ktorý autorka používa vo svojich dielach, sa preto stáva prostriedkom parodovania komunistických prejavov a snahou o zobrazenie ich skutočnej absurdnej podstaty.

V novele Ulica piatich korení sa Can Xue snaží o „odhalenie totalitného systému prejavov“¹¹¹, po desaťročia traumatizujúceho čínske obyvateľstvo. Svojim postavám vkladá do úst frázy a slovné spojenia typické pre Maove propagandistické prejavy, pričom im ponecháva potrebnú vážnosť, čo v danom kontexte vyznieva nezmyselne a smiešne.

¹⁰⁷ Tamtiež s. 141

¹⁰⁸ Tamtiež s. 144

¹⁰⁹ Tamtiež s. 234-235

¹¹⁰ YANG 2002, s. 134

¹¹¹ Tamtiež, s. 135

Výraznú úlohu zohráva Vdova, ktorá v tejto komunite zastáva špeciálne postavenie. V očiach ostatných obyvateľov je akoby nedotknuteľnou osobou, ktorej slovo je sväté a názor nespochybniteľný, čo nápadne pripomína kult Mao Zedonga. Dokonca aj jej prejavy sú rovnako vzletné ako vystúpenia Veľkého kormidelníka: „V tejto našej dokonale zrelej spoločnosti je správanie sa riadené železnou disciplínou. Toto sa stalo druhou podstatou. Garantuje nám mier a harmóniu. Ak sa teraz ukáže niekto – ktovie či pochádza z vesmíru alebo jednoducho odrástla na zemi – kto nie je súčasťou našej spoločnosti a manipuluje našu spoločnú vôľu a robí si z nás handrové bábiky, ako sa na to majú ľudia pozerat?“¹¹²

V dlhých monológoch postáv teda často narazíme na vznešené frázy, prípadne vety kajúcnosti typu „nielenže musím prijať zodpovednosť za všetky chyby, no zároveň musím preskúmať nečistotu mojej duše a nájsť pôvod mojej chyby“¹¹³, alebo „my elita sme pochybili. My sa musíme rozhodnúť napraviť naše nedostatky“¹¹⁴. Takéto vety v texte vyznievajú obzvlášť ironicky a domnievam sa, že práve to bolo autorkiným zámerom.

Už v prvej kapitole je zmienené, že chaotické rozprávanie avantgardných spisovateľov malo pôvod v ich vzťahu k maoistickému typu prejavu a uniformite jazykového prejavu propagandistickej literatúry. Ich parodovanie s cieľom podtrhnúť ich skutočnú absurditu, o ktorom som práve hovorila, nie je jediným spôsobom reakcie spisovateľov. Po formálnej stránke roztrieštené rozprávanie aké som popísala v odseku pojednávajúcim o literárnom štýle románu má byť rovnako protipólom vznešenosti týchto prejavov.

3.3.4 Čiastočný sumár

Na základe znakov románu popísaných v poslednej časti usudzujem, že sa skutočne jedná o román spoločensko-kritický. Táto obžaloba je skrytá v dvojzmyselnom charaktere diela. Na jednej strane stojí postava Pani X a téma identity, ktorá je tou viditeľnou tematickou líniou diela a na strane druhej vnímame skrytú, nepriamu obžalobu čínskej spoločnosti a to na základe praktík fungujúcich na Ulici piatich korení, kde neexistuje rozdiel medzi súkromnou a verejnou záležitosťou a každá individuálna snaha je tiež snahou kolektívnou, kde sa uskutočňujú pravidelné zhromaždenia elity, na ktorých sa rozhoduje o iných, ktorej obyvatelia sú „idealistickými súdruhmi v tom istom tábore“ a na ktorej je Pani X vnímaná ako rušivý element a preto vystavovaná špehovaniu, kontrole a kritike.

---

¹¹² Tamtiež s. 193

¹¹³ CAN 2009, s. 194

¹¹⁴ Tamtiež s. 240

Navyše sú v texte prítomné priame narážky na praktiky používané v období Kultúrnej revolúcie - cenzúra, sebakritika, ponižovanie, špicľovanie, fyzické týranie a ideologické kampane, prostredníctvom reči postáv dochádza k parodovaniu maoistického typu prejavu a celé dielo vyznieva výrazne ironicky. Všetky tieto prvky priamo podporujú našu domnienku.

Zároveň sa nám podarilo určiť ďalšie z avantgardných znakov, konkrétne parodovanie Maových prejavov a používanie irónie.

ZÁVER

Mojou snahou bolo priblížiť čitateľovi čínsku literárnu avantgardu a dielo spisovateľky Can Xue, o čo som sa pokúsila v prvých dvoch častiach práce. Následne som podrobnejšie rozobrala román Ulica piatich korení, pričom som dospela k nasledujúcim výsledkom.

V prvom rade som zistila, ktoré avantgardné znaky sa v tomto diele najvýraznejšie prejavujú. Sú nimi:

1. defragmentácia diela a s ňou súvisiace chaotické ťažko sledovateľné rozprávanie
2. inovatívna rozprávačská technika, postavená na báze záznamu výpovedí jednotlivých postáv
3. parodovanie Maových prejavov prostredníctvom reči postáv
4. irónia

Zároveň som našla odpoveď na otázku, či možno dielo chápať ako román o hľadaní ľudskej identity, ktorá tvorila moju prvú hypotézu. Táto téma bola zosobnená postavou Pani X, ktorá sa všemožne snažila o skúmanie svojej duše, čo som sa snažila dokázať na symboloch prítomných v texte. Označenie románu za spoločensko-kritický je tiež opodstatnené. Obe naše pracovné hypotézy preto považujeme za potvrdené.

Can Xue o svojej tvorbe tvrdí, že je zameraná výhradne na skúmanie ľudských emócií a politické témy ju nezaujímajú. Kritici naopak tvrdia, že jej tvorba je plná dvojzmyslov, ktorých prítomnosť v texte je priamo spätá s čínskou totalitnou spoločnosťou a ich existenciu nemožno poprieť. Obe strany sa zhodujú na tom, že diela Can Xue sú ťažko čitateľné a vhodné pre úzku skupinu vyspelých čitateľov. Po prečítaní románu, ktorý autorka považuje za svoje reprezentatívne dielo sa domnievam, že v každom z týchto tvrdení je kus pravdy.

Podľa môjho náhľadu sa Can Xue v Ulici piatich korení skutočne venuje štúdiu ľudskej duše. Zároveň si však myslím, že táto téma slúži tak trochu ako zásterka pre tému číslo dva, ktorou je kritika spoločenských pomerov v Číne, a ktorú doposiaľ nemožno zobrazit' priamo. Spisovateľka sa bráni tvrdením, že podnetom vychádzajúcim z čínskej reality sa pri písaní nedá vyhnúť, keďže sú súčasťou jej každodenného života, z ktorého čerpá námety pre svoje diela. Ak by však obrazy spoločnosti v jej tvorbe neboli mienené ako kritika, prečo by do nich vkladala toľko irónie? Prečo má čitateľ pri čítaní Ulice piatich korení neustále nutkanie pripodobovať si jednotlivé obrazy k obrazom z čínskej histórie, pričom pociťuje ich

všadeprítomný ironický podtón? Napokon, toto dielo vzbudilo polemiku i v samotnej Číne. Aký dôvod malo čínske vedenie na to, aby zaujalo odmietavý postoj?

Najlepšou odpoveďou na tieto otázky je vziať do ruky knihu a vytvoriť si na ňu vlastný názor. Potenciálny čitateľ však musí rátať s tým, že čítať Can Xue je výzvou a až opakované prečítanie knihy otvára cestu k aspoň čiastočnému porozumeniu jej významu. Nezrozumiteľnosť je totiž naozaj najvýstižnejšou charakteristikou nielen románu Ulica piatich korení, ale aj ostatných diel od Can Xue.

RESUMÉ V ANGLIČTINE

In my bachelor thesis, I chose the topic of Chinese avant-garde literature and the work of Can Xue.

The purpose of my work is to present the origin of Chinese avant-garde literature and its main features, which is the objective of the first part of my thesis. In the second part I described the life of Chinese avant-garde woman writer Can Xue, I mentioned her most important literary works and the specifics of her writing. The analysis of Can Xue's novel *Five Spice Street* is the basis of the third part of my thesis. First, I focused on the presentation of the main characteristics of the novel. Next, I tried to find some of the most important characteristics of Chinese avant-garde literature in this novel. And finally, I tried to answer two basic questions: Whether this novel really is a socio-critical novel, as many of the literary critics assume, and if one of the novel's topics could also be the searching of one's identity.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ÚDAJOV

PRIMÁRNE ZDROJE:

CAN, X. *Old Floating Cloud: Two Novellas*. Z čín. prel. Ronald R. Janssen, Jian Zhang. Vydanie prvé. Evaston: Northwestern University Press, 1991. 269 s. ISBN 0-8101-0974-3

CAN, X. *Five spice street*. Z čín. prel. Karen Gernant, Chen Zeping. Vydanie prvé. New Haven: Yale University Press, 2009. 352 s. ISBN 978-0-300-12227-5

SEKUNDÁRNE ZDROJE:

Knižné:

BAKEŠOVÁ, I. *Čína ve XX. století. Díl 2*. Vydanie prvé. Olomouc: Vydavatelství UP, 2001. 218 s. ISBN 80-244-0611-X

BECKER, U. *Slovník symbolů*. Z nem. prel. Petr Patočka. Vydanie prvé. Praha: Portál, 2002. 360 s. ISBN 80-7178-612-8

BLOOM, H. *Freud and the Poetic Sublime: A Catastrophe Theory of Creativity*. In *Freud: A Collection of Critical Essays*. Ed. Perry Meisel, 211-31. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1981. Citované v YANG 2002

FAIRBANK, J. K. *Dějiny Číny*. Z angl. prel. Martin Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová. Vydanie prvé. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2007. 693 s. ISBN 978-80-7106-919-5

HODROVÁ, D. a kol. *Na okraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Vydanie prvé. Praha: Torst, 2001. 865 s. ISBN 80-7215-140-1

HONG, Z. CH. *A History of Contemporary Chinese Literature*. Z čín. prel. Michael M. Day. Vydanie prvé. Leiden: Koninklijke Brill NV, 2007. 636 s. ISBN 7-301-04039-3

HUOT, M. C. *China's New Cultural Scene: A Handbook of Changes*. Vydanie prvé. Durham and London: Duke University Press, 2000. 272 s. ISBN 0-8223-2445-8

INNES, CH. „Foreword.“ In CAN, X. *Old Floating Cloud: Two Novellas*. Z čín. prel. Ronald R. Janssen, Jian Zhang. Vydanie prvé. Evaston: Northwestern University Press, 1991. 269 s. ISBN 0-8101-0974-3

RIMMON-KENAN, S. *Poetika vyprávění*. Z angl. prel. Vanda Pickettová. Vydanie prvé. Brno: Host, 2001. 176 s. ISBN 80-7294-004-x

RONG, C. *The subject in Crisis in Contemporary Chinese Literature*. Vydanie prvé. Honolulu: University of Hawaii Press, 2004. 285 s. ISBN 0-8248-2846-1

WU, L. „Re-memembering the cultural revolution: Chinese Avant-garde Literature of the 1980s.” In QI, B.Y. – WANG, D.W. ed. *Chinese Literature in the Second Half of a Modern Century: a Critical Survey*. Vydanie prvé. Bloomington: Indiana University Press, 2000. 335 s. ISBN 0-253-33710-0 s. 126

YANG, X. B. *The Chinese Postmodern: Trauma and Irony in Chinese Avant-Garde Fiction*. Vydanie prvé. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2002. 296 s. ISBN 0-472-11241-4

QI, B.Y. – WANG, D.W., ed. *Chinese Literature in the Second Half of a Modern Century: a Critical Survey*. Vydanie prvé. Bloomington: Indiana University Press, 2000. 335 s. ISBN 0-253-33710-0

Časopisecké:

BADURA, M. „Can Xue: The Embroidered Shoes.“ (recenzia), *Review of Contemporary Fiction*, 1998, 18(2), s. 239-240.

Dostupné na: <http://search.proquest.com/docview/235914206?accountid=16730>

BACHNER, A. „New Spaces for Literature: Can Xue and Hélène Cixous on Writing.“, *Comparative Literature Studies*, 2005, 42(3), s. 155-182.

Dostupné na: <http://search.proquest.com/docview/220676279?accountid=16730>

DOMINI. „A nightmare circling overhead.“, *New York Times*, 1991, s. A.8.

Dostupné na: <http://search.proquest.com/docview/428300062?accountid=16730>

DUKE, M. S. „Can Xue: Dialogues in Paradise.“ (recenzia), *World Literature Today*, 1990, 64(3), s. 524 – 525.

Dostupné na: <http://pao.chadwyck.co.uk/PDF/1319558346427.pdf>

GRIFFITH, J. „Can Xue interview“, *Chinese Literature Today*, 2010, 1(1), s. 82-87.

Dostupné na: <http://search.proquest.com/docview/870572785?accountid=16730>

LaFLEUR, F. „Can Xue: Old Floating Cloud: Two Novellas.“ (recenzia), *World Literature Today*, 1993, 67(1), s. 231

Dostupné na: <http://pao.chadwyck.co.uk/PDF/1319558549359.pdf>

WANG, B. „The sublime subject of history and desublimation in contemporary chinese fiction.“, *Comparative Literature*, 1995, 47(4), s. 330.

Dostupné na: <http://search.proquest.com/docview/223126183?accountid=16730>

YANG, X. B. „Maoist Discourse, Trauma, and Chinese Avant-garde Literature.“, *American Imago*, 1994, 51(2), s. 229-245.

Dostupné na: <http://pao.chadwyck.co.uk/PDF/1319558102514.pdf>

ZHU, Y. „Surrealistic approach to life.“, *China Daily*, 2000, s. 9.

Dostupné na: <http://search.proquest.com/docview/257796252?accountid=16730>

Internetové:

GRIFFITH, J. **The aesthetic activity in modern fiction.** Dostupné na: <http://web.mit.edu/ccw/can-xue/files/CanXue-Interview.pdf>, (2. 9. 2011)

HUGHES, B. **Can Xue's „Five Spice Street“.** Dostupné na: <http://wordswithoutborders.org/book-review/can-xues-five-spice-street/>, (7. 7. 2011)

LIANG, M. – GRIFFITH, J. – TENG, E. **Chronology.** Dostupné na: <http://web.mit.edu/ccw/can-xue/chronology.shtml>, (21. 6. 2011)

LIANG, M. – GRIFFITH, J. – TENG, E. **Contemporary Chinese writers.** Dostupné na: <http://web.mit.edu/ccw/can-xue/>, (21. 6. 2011)

MADERA, J. **Five Spice Street by Can Xue.** Dostupné na: <http://quarterlyconversation.com/five-spice-street-by-can-xue-review>, (7. 7. 2011)

MARX, B. **Modernist Mystery Street.** Dostupné na: <http://www.pri.org/theworld/?q=node/26132>, (2. 6. 2011)

McCANDLISH, L. **Stubbornly Illuminating”the Dirty Snow that Refuses to Melt”: A Conversation with Can Xue.** Dostupné na: <http://mclc.osu.edu/rc/pubs/mccandlish.htm>, (19. 6. 2011)

LIANG, M. – GRIFFITH, J. – TENG, E. **Quotes About Can Xue.** Dostupné na: <http://web.mit.edu/ccw/can-xue/appreciations-quotes.shtml>, (21. 6. 2011)

Mikrokozmos. Dostupné na: <http://sk.wikipedia.org/wiki/Mikrokozmos>, (5. 10. 2011)

PRÍLOHY

Príloha č. 1: Fotografie.

1. Can Xue ako malé dieťa / Can Xue (15) počas Kultúrnej revolúcie / Can Xue v roku 2009

2. Obaly románu Ulica piatich korení v čínštine a v angličtine

